

Gid sou Dwa Travay pou imigran nan São Paulo

Organização
Internacional
do Trabalho

OIM
ONU MIGRAÇÃO

MPT
Ministério Público do Trabalho

CIDADE DE
SÃO PAULO
DIREITOS HUMANOS
E CIDADANIA

PREFEITURA DE
SÃO PAULO

Nòt pou Lektè a:

Li enpòtan pou nou soulinye ke vèsyon ti liv sa a pa t ni revize ni
korige pa enstitisyon SENAC-SP la.

Fich teknik

Sekretarya Minisipal pou Dwa Moun ak Sitwayènte

Mèri Vil São Paulo

Majistra **Ricardo Nunes**

SMDHC - Sekretarya Minisipal pou Dwa Moun ak Sitwayènte

Sekretè
**Regina Célia da
Silveira Santana**

Sekretè Adjwen
Stella Verzolla

Chèf kabinè
Cardoso Ferreira

Kowòdinasyon Politik pou Imigran ak Pwomosyon Travay Desan

Kowòdonatè **Ana León (Kowòdonatè)**; Konseye: **Jess Ferreira; Núria Margarit Carbassa; Patricia Ruth Torrez Prudencio**; Estajyè: **António Filomeno Garcia Borges, Benicio Meza dos Santos, Sharta Mandjam**, Sèvis Nasyonal pou Fòmasyon Komèsyal nan São Paulo (**Senac-SP**)

Ekip...

Ajans Migrasyon Nasyonzini (OIM)

Chèf Misyon
Paolo Caputo
Koòdonatè Pwojè
Victoria Oliveira
Asistan Pwojè ki gen eksperyans
Wilbert Rivas
Asistan Pwojè
Bryan Rodas

Òganizasyon Entènasyonal Travay (OIT)

Vinicius Pinheiro
Direktè

Aguinaldo Maciente
Espesyalis nan politik anplwa ak mache travay

Gabriel Vettorazzo
Manadjè pwojè

Elisa Graziani
Asistan pwojè

Nathalia Gontijo
Asistan pwojè

Konsiltasyon (ou o nome que estiver no contrato com o Senac)

Jesyon Devlopman
Melina Sanjar

Kowòdinasyon Devlopman Sosyal
Elica Pratavieira Zanchim
Vinicius Duque

Konsepsyon grafik

Ekip...

Edite SENAC SÃO PAULO

Konsèy Editoryal:

Luiz Francisco de A. Salgado
Luiz Carlos Dourado
Darcio Sayad Maia
Lucila Mara Sbrana Sciotti
Luís Américo Tousi Botelho

Manadjè / Piblikatè

Luís Américo Tousi Botelho
Kowòdinasyon Editoryal
Verônica Marques Pirani
Ppwospeksyon
Andreza Fernandes dos Passos de Paula, Dolores Crisci Manzano, Paloma Marques Santos
Administratif
Marina P. Alves
Komèsyal
Aldair Novais Pereira
Kominikasyon ak Evènman
Tania Mayumi Doyama Natal

Preparasyon ak revizyon tèks
Bruna Baldez

Kowòdinasyon revizyon tèks
Marcelo Nardeli

Rezime

1. Prezantasyon

1 Migrasyon se pa yon krim	XX
1.1 Kisa lalwa di?	XX
1.2 Ki dokiman mwen gen dwa resevwa??	XX
1.3 Mwen ka gen yon kont labank?	XX

2.Travay avèk oswa san kontra travay ekri: sa ou bezwen konnen

2.1 Travay siyen kontra (CLT)	XX
2.2 Travay endepandan (travayè endepandan)	
2.2.1 Mikwo-antreprenè endividyèl (MEI)	XX
2.2.2 Moun	XX
2.3 Travay enfòmèl: kisa li ye e ki risk ki genyen	XX

3. Dwa travay

3.1 Ki kalite kontra ki genyen?	XX
3.2 Orè travay: limit ak dwa	XX

3.3 Salè ak lòt peman	XX
3.4 Vakans ak konje	XX
3.5 Sante ak sekirite nan travay	XX
3.6 Èske yo ka revoke m? Epi èske mwen kab demisyone?	XX
3.7 FGTS ak bonis salè (PIS/PASEP)	XX
3.8 INSS ak retrèt	XX
3.9 Sendika yo: kijan yo fonksyone?	XX
3.10 E si m anplwaye yon moun?	XX

4. Kèk tip aktivite

4.1 Travay nan kay	XX
4.2 Komès lari	XX
4.3 Travay pa aplikasyon	XX
4.4 Kouti	XX
4.5 Konstriksyon sivil	XX
4.6 Touris ak komès	XX

5. Kijan pou jwenn yontravay ?

5.1 CV ak Entèvyou: Premye pa yo	XX
5.2 Pwogram Jèn Apranti ak Estaj	XX
5.3 Kou pwofesyonèl	XX
5.4 Edikasyon pou Jèn ak Adilt (EJA)	XX

Resumé

5.5 Kou Pòtigè pou imigran yo
5.6 Kijan pou valide diplòm nan Brazil

XX
XX

6. Enfraksyon ak vyolasyon dwa nan travay

6.1 O Ki sa ki vyolasyon dwa travay e ki kote yo rive?
6.2 Asèlman moral ak seksyèl
6.3 Travay esklav
6.4 Travay timoun
6.5 Trafik moun ak trafik migran

XX
XX
XX
XX
XX
XX

7. Où trouver de l'aide : services publics et réseaux de soutien

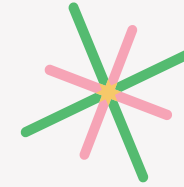
7. Ki kote pou jwenn èd: sèvis piblik ak rezo sipò
7.1 Sèvis espesyalize pou imigran yo
7.2 Jistis ak defans dwa
7.3 Edikasyon
7.4 Sante
7.5 Asistans sosyal
7.6 Pwoteksyon kont vyolans ki baze sou sèks moun
7.7 Kontak itil

XX
XX
XX
XX
XX
XX
XX
XX

Prezantasyon

Prezantasyon

Rive nan yon nouvo peyi ka pote anpil defi, sitou pou jwenn yonn travay desan epi ki fyab. Nan sans sa a, ti liv sa fèt pou sipòte imigran k ap viv epi k ap travay nan Brezil.

Inisyativ la soti nan Komisyon Minisipal pou Eradikasyon Travay Esklav (Comtrae-SP) ak Sekretarya Minisipal pou Dwa Moun ak Sitwayènte nan São Paulo (SMDHC), an patenarya ak Sèvis Nasyonal Aprantisaj Komèsyal nan São Paulo (Senac-SP), Òganizasyon Entènasyonal pou Migrasyon (OIM) ak Òganizasyon Entènasyonal Travay (OIT).

Nan ti liv sa nou rasanble oryantasyon klè e aksesib sou dwa travayè nan Brezil: anbochaj, lè travay, salè, benefis ak sekirite. Nou montre w tou kijan pou w reyaji nan sitiyasyon vyolans oswa eksplwatasyon epi nou ba w konsèy sou kijan pou w chèche èd lè w bezwen.

Kèlkeswa nasyonalite w ak sitiyasyon imigratwa w, ou gen dwa epi ou ka konte sou sipò enstitisyon piblik yo, òganizasyon sosyete sivil yo, sendika yo ak òganizasyon entènasyonal yo.

Nou espere materyèl sa a ap yon bon alye nan vwayaj ou nan Brezil, pou ede ou travay avèk diyite, sekirite ak respè.

Migrasyon se pa yon krim

1

1. Migrasyon se pa yon krim

Nan Brezil, tout imigran gen dwa yo garanti, menm si yo pa gen papye oswa yo nan yon sitiyasyon imigrasyon iregilye. Sa vle di ou gen dwa a swen sante, edikasyon, travay desan, ak pwoteksyon kont tout kalite vyolans oswa diskriminasyon.

Lalwa nan Brezil rekonèt iregularite migratwa pa anile dwa yon moun epi, anplis, li ofri mwayen pou regularize sejou yo nan peyi a. Ou kab inisye pwosesis pou regularize sitiyasyon migratwa ou pa plizyè mwayen tankou reyinifikasyon famiyal, travay, etid, refij, rezon imanité, pami lòt rezon ki prevwa nan lalwa.

Chèche regularize w se dwa ou. Kenbe dokiman ou yo ajou fasilite aksè a sèvis yo, travay fòmèl, ak yon lavi ki pi an sekirite e ki pi peizib nan Brezil.

Si ou gen nenpòt kesyon, chèche òganizasyon espesyalize pou ou poze yo. Gen rezo sipò ki pare pou ede ou.

1.1 Kisa lalwa di?.

Konstitisyon Federal Brezil la garanti dwa pou tout moun, imigran yo tou. Dwa sa yo enkli dwa lavi, libète, egalite, travay, edikasyon ak sante. Anplis de sa, Konstitisyon an entèdi tout kalite diskriminasyon ki baze sou orijin, ras, relijyon oswa sitiyasyon imigratwa yon moun..

Anplis de sa, Lwa sou Migrasyon an (Lwa N°13,445/2017) ranfòse lefèt ke imigran yo gen dwa ak responsablite epi yo dwe trete yo avèk respè ak diyite. Li garanti tou dwa pou regularizasyon imigratwa ak reyinifikasyon fanmi.

1.2 À quels documents ai-je droit ?

Dokiman prensipal pou imigran nan Brezil se Kat Nasyonal Enskripsyon Migratwa a (CRNM) Lapolis Federal bay. Li pwouve sitiyaasyon legal ou epi li sèvi kòm dokiman idantifikasyon ofisyèl ou nan peyi a.

Pwosesis pou delivre CRNM nan ka pran jiska 90 jou. Antretan ou ap resevwa yon protokòl pwovizwa ki deja gen nimewo dokiman final la sou li.

Enpòtan

Moun ki aplike pou azil nan Brezil resevwa yon dokiman idantifikasyon espesifik: **Dokiman Nasyonal Anrejistreman Migratwa Pwovizwa (DPRNM)**. Li valab pandan tout tan pwosesis azil la epi yo dwe renouvle li chak ane.

E RNE a?

Ou ka tandè pale de Rejis Nasyonal Etranje yo (RNE). Se ansyen non dokiman idantite pou etranje nan Brezil, ki te chanje ak nouvo Lwa Migrasyon an 2017.

Yon lòt dokiman esansyèl ankò se Rejis Kontribyab Endividyèl ou a (**Cadastro de Pessoa Física - CPF**). W ap bezwen li pou anpil aktivite chak jou, tankou jwenn aksè nan sèvis piblik yo, siyen yon kontra travay oswa yon kontra lokasyon, ak anpil lòt bagay ankò.

CPF la se jis yon nimewo kounye a, se pa yon kat fizik. Lè w ap enskri, w ap resevwa sekans nimerik sa a. Pou itilize li, ou jis prezante nimewo a ansanm ak yon pyès idantite ak foto (tankou CRNM ou (Kat Nasyonal Enskripsyon Migratwa a) oswa paspò ou).

Konsèy: Ekri epi kenbe nimewo CPF ou an sekirite, paske w ap itilize li souvan pou prèske tout sa w ap fè nan Brezil.

Kat Travay ak Sekirite Sosyal la (CTPS) se dokiman pou moun k ap travay regilyèman nan Brezil, dapre yon modèl yo rele travay ak yon kontra (gade seksyon 2.1).

Konnye a CTPS la konplètman dijital epi li esansyèl pou garanti dwa travay ou (tankou vakans ak asirans chomaj) ak dwa sekirite sosyal ou (tankou konje maladi ak retrèt).

Chak imigran gen dwa genyen dokiman sa a. Nan pwochen seksyon an, nou pral eksplike diferan fòm travay ki genyen nan Brezil.

Kat idantite? CNI? Kat elektoral ?

Rejis Jeneral la (RG) ak kat elektoral se dokiman sèlman pou sitwayen brezilyen (ki fèt oswa natiralize). Pou imigran yo, dokiman idantifikasyon ofisyèl yo itilize nan lavi chak jou pou gen aksè sèvis yo epi pwouve kiyès yo ye, se **CRNM** ak **CPF**.

Se poutèt sa, menm si ou pa ka vote ni gen yon kat idantite anvan ou natiralize, sa pa diminye lòt dwa ou yo ni validite dokiman ou yo pou viv nan Brezil.

1.3 Mwen ka gen yon kont bank?

Wi, nenpòt imigran ka louvri yon kont bank nan Brezil. Lè w gen yon kont, sa ap fè li pi fasil pou w resevwa salè, peye bòdwo, epi jwenn aksè lòt sèvis finansye.

Dokiman ki nesesè yo ka varye selon yon bank ou yon lòt, men sa ki pi komen yo se:

- **Dokiman idantifikasyon ofisyèl ou** (CRNM a oubyen pwotokòl refij ou).
- **CPF ou.**
- **Yon prèv adrès ou** (Li kapab yon bòdwo dlo, yon bòdwo elektrisite oswa yon kontra lokasyon.).

Anpil bank deja ofri kont dijital, sa ou kab louvri dirèkteman nan telefòn selilè ou fasilman e san ou pa bezwen ale nan yon bank.

Pou plis detay, Bank Santral Brezil la prepare yon gid konplè sou sèvis finansye pou imigran ak refijye yo. Ou ka jwenn aksè a li lè w sèvi ak Kòd QR sa:

RETE VEYATIF

Dapre lalwa, chak bank dwe ofri yon seri sèvis esansyèl gratis. Sa gen ladan l yon kat debi ak yon kantite retrè limite, deklarasyon ak transfè pa mwa, san okenn frè antretyen.

Souvan, bank lan ka eseye mete sèvis peye ke ou pa t mande, tankou yon limit dekouvè (LIS), prè, oswa lòt sèvis ki genyen frè mansyèl.

Poutèt sa, lè ou ouvri kont ou a, mande ki opsyon ki genyen. Ou ka chwazi sèlman sèvis gratis yo epi refize nenpòt lòt pwo-dwi oswa frè ou pa t mande.

2

Travay avèk oswa san kontra travay ekri: sa ou bezwen konnen

2. Travay avèk oswa san kontra travay ekri: sa ou bezwen konnen

2.1 Travay avèk yon kontra travay (CLT)

Prensipal fòm travay regilye nan Brezil se **travay fòmèl**, yo plis rele l travay avèk kontra travay.

Kalite kontra travay sa yo reji pa Konsolidasyon Lwa Travay yo (CLT), ki garanti yon seri dwa pou travayè a, tankou salè mansyèl, vakans peye, 13yèm salè, depo nan Fon Garanti pou Tan Sèvis (FGTS) ak aksè asirans retrèt ak chomaj (gade seksyon 3).

Imigran ak refijye yo **gen menm dwa pou travay** avèk yon kontra fòmèl tankou nenpòt sitwayen brezilyen. Pou fè sa a, ou bezwen gen de dokiman ki ajou: CPF ou (Rejis Kontribyab Endividyèl) ak CTPS ou (Rejis Travayè).

Nenpòt moun ki gen plis pase 14 lane kab fè kat travay dijital la gratis. Telechaje aplikasyon Carteira de Trabalho Digital la sou telefòn selilè ou oubyen vizite sitwèb ofisyèl gouvènman an (Gov.br).

FÈ KAT TRVAY OU

ENPÔTAN

Kòm mezi pwoteksyon, jèn ki gen ant 14 ak 16 lane ka sèlman travay kòm apranti. Gade Lwa Aprantisaj la (Lwa No 10.097/2000) pou plis enfòmasyon.

2.2 Travay endepandan (travayè otonòm)

Yon lòt opsyon komen nan Brezil se travay otonòm. Nan modèl sa a, ou se pwòp bòs ou, kit se sèvis ou ap bay, kit se pwodwi ou ap vann, oswa se yon ti biznis ou ap jere pou pwòp tèt pa w.

Si ou chwazi chemen sa a, nou rekòmande ou fòmalize biznis ou pou asire plis sekirite, dwa, ak pi bon òganizasyon. Premye etap la se louvri yon mikwo-antrepriz anba kategori **Mikwo-antreprenè Endividyèl (MEI)**. Pi devan, nou pral eksplike sa sa vle di epi kijan li fonksyone.

2.2.1 Mikwo-antreprenè Endividyèl (MEI)

MEI se fason ki pi senp ak pi rapid pou fòmalize travay endepandan ou nan Brezil. Lè w enskri, w ap resevwa yon **Rejis Nasyonal pou Antite Legal (CNPJ)**, ki fonksyone kòm “CPF” konpayi w la. Avèk li, ou kapab:

- Bay kliyan ou yo fakti.
- Louvri yon kont bank sou non biznis lan (kont PJ).
- Jwenn aksè kredi ak prè nan pi bon kondisyon.

Gwo avantaj la sè ke ou sèlman peye yon kontribisyon fiks chak mwa (ki atyalize chak ane). Montan sa deja gen ladan l taks ou yo ak kontribisyon **Sekirite Sosyal ou (INSS)**, ki garanti dwa tankou retrèt, konje maladi, konje matènite, ak plis ankò.

Ki jan pou enskri?

Enskripsyon an gratis epi ou ka fè l sou sitwèb Gov.br la. Pou enskri kòm yon MEI, ou dwe prezante CPF ou ak dokiman idantifikasyon ou (CRNM, DPRNM, oswa pwo-tokòl refijye ou).

ENPÒTAN

Ou pa bezwen anboche yon kontab oswa peye okenn lòt frè pou ouvri yon MEI.

Pou plis enfòmasyon, vizite Pòtay Antreprenè a nan **Kòd QR** sa:

2.2.2 Pèsòn fizik

Ou kapab travay pou tèt ou tou yon fason enfòmèl—pa egzanp, bay sèvis tankou koud, gadri, reparasyon oswa vann pwodwi.

Pi gwo dezavantaj modèl sa a seke, san yon enskripsyon fòmèl kòm yon MEI, ou pa otomatikman gen aksè dwa ak pwoteksyon Sekirite Sosyal. Se poutèt sa a, li toujou yon bon lide pou kenbe resi oswa nòt ki pwouve travay ou ak revni ou.

Bon nouvèl la se gen yon fason pou garanti pwoteksyon nan ka sa a: kontribye volontèman nan INSS la kòm yon travayè endepandan.

Ki jan pou kontribye?

Ou ka jwenn fich pou peye kontribisyon yo atravè sitwèb oswa aplikasyon Meu INSS la. Gen yon opsyon

kontribisyon redwi ki fèt pou travayè ki gen ti revni, ki deja bay aksè ak pifò benefis yo, tankou sa yo ki deja mansyone yo.

MEN, KISA INSS LA YE?

Enstiti Nasyonal Sekirite Sosyal la (INSS) se ajans gouvènman an ki responsab Sekirite Sosyal nan Brezil (gade seksyon 3.8). Wòl li se asire ke travayè ki kontribye chak mwa — kit se atravè yon travay fòmèl, kòm yon mikwo-antreprenè endividyèl (MEI), oswa volontèman — gen aksè a revni pandan etap enpòtan nan lavi yo, peye benefis tankou retrèt, konje maladi, ak konje matènite.

2.3 Travay enfòmèl: kisa li ye e ki risk ki genyen?

Travay enfòmèl la se nenpòt aktivite y ap peye w pou li men san ou pa siyen yon kontra travay ofisyèl pou garanti dwa ou yo. Li rive prensipalman sou de fòm:

- Lè w ap travay pou yon moun oswa yon konpayi san rete, men **san yon kontra fòmèl**.
- Lè w ap travay pou pwòp tèt pa ou, **men san w pa fòmalize tèt ou** kòm yon MEI oubyen kontribye endi-vidyèlman nan INSS la.

Pwoblèm enfòmalite a seke li kite travayè yo san pwoteksyon. An pratik, sa vle di:

- Si ou ta vin malad oswa ou ta fè yon aksidan, ou p ap kalifye pou asistans gouvènman an.
- Yo ka revoke w nenpòt ki lè, san ou pa gen dwa pou resevwa avi alavans, FGTS oswa asirans chomaj (gade seksyon 3).
- Tan ou travay la pa konte nan pwogram retrèt ou a lavni.
- W ap gen plis difikilte pou pwouve revni ou, pou jwenn kredi oswa finansman.

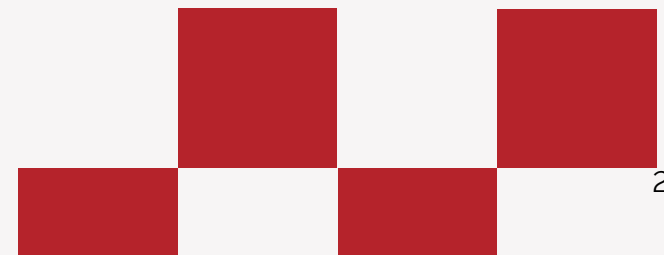
RETE VEYATIF.

Menm san yon kontra travay ki siyen, nan kèk ka li posib pou **rekonèt relasyon travay la nan Tribinal Travay**.

Si w ap travay regilyèman pou menm moun nan oswa menm konpayi an, ou gen yon orè fiks, ou resevwa lòd nan men yon bòs oswa yon sipèvizè, epi ou resevwa yon salè an echanj pou sèvis ou yo, lalwa a ka konsidere w kòm yon travayè fòmèl ki gen dwa benefisye tout benefis CLT a.

Pou w konnen kijan pou w aji, kontakte sendika domèn ou an oubyen yon sèvis ki bay **konsèy legal gratis**, tankou Biwo Defansè Piblik la (gade sijè 7.2).

Droits du travail

3. Dwa travay

Nan Brezil, tout moun k ap travay, kit yo anrejistre ofisyèlman kit yo pa anrejistre, genyen dwa yo garanti nan lalwa. Sa vle di ou menm tou, kèlkeswa nasyonalite w oswa sitiyasyon migratwa ou.

Nan seksyon sa a, nou pral detaye dwa sa yo ki baze sou prensipal lwa travay la, Konsolidasyon Lwa Travay yo (CLT). Ou pral konprann kijan kontra ou, lè travay ou, salè ou, vakans ou, ak bonis 13yèm mwa ou fonksyone, ansanm ak enpòtans FGTS ak INSS (Enstiti Nasyonal Sekirite Sosyal) pou sekirite finansye ou.

Nou pral prezante tou dwa ou genyen yo nan ka revokasyon, konje lalwa prevwa, obligasyon patwon an ak wòl sendika yo.

Lejislasyon ki egziste pou asire kondisyon travay desan, anpeche abi epi pwoteje w nan espas travay la..

3.1 Ki kalite kontra ki genyen?

Lè yo anboche yon moun pou travay avèk yon kontra travay fòmèl, anbochaj sa a ka fèt nan diferan fason.

C'est le modèle le **plus courant**. Il n'a pas d'échéance et reste valable tant que l'employé et l'employeur sont d'accord. Il offre la plus grande stabilité et l'accès à tous les droits, tels que le préavis en cas de licenciement et l'as-

Pou yon dire endetèmine

Sa a se modèl **ki pi komen an**. Li pa gen dat espirasyon epi li rete valab toutotan anplwaye a ak anplwayè a dakò. Li ofri plis estabilite ak aksè a **tout dwa**, tankou avètisman davans an ka revokasyon ak asirans chomaj.

Pou yon dire detèmine

Kalite kontra sa a gen yon dat kòmansman ak yon dat finisman ki defini davans. Li otorize sèlman nan sitiyaasyon espesifik, tankou pou ranplase yon anplwaye ki an vakans oswa pou reponn ak yon sitiyaasyon kote kantite travay la vin plis.

Li ka dire jiska dezan epi ou ka renouvle l yon sèl fwa, avèk yon nouvo kontra ekri. Li garanti tou dwa CLT, tankou vakans pwopòsyonèl ak 13yèm mwa salè, men pa gen okenn peryòd preyavi nan fen kontra a.

Kontra eksperyans

Yon kontra eksperyans se yon kalite kontra pou yon dire fiks. Li sèvi kòm yon premye peryòd esè, ki dire **90 jou** pou plis, epi ou dwe siyen kontra travay ou nòmalman. Pandan tout peryòd sa a, ou gen menm dwa ak yon travayè ki gen yon kontra regilye. Nan fen dire a, si travay la kontinye, kontra ou a otomatikman vin tounen yon kontra endefini.

Travay entèmitan

Nan modèl sa a, konpayi an sèlman rele w pou w travay lè sa nesèsè, nan jou ak lè ki ka varye. Se poutèt sa, pa gen yon salè mansyèl fiks.

Yo kalkile epi peye dwa ou yo (vakans, 13yèm mwa salè, FGTS) **pwopòsyonèlman** nan fen chak peryòd travay. Chak apèl konpayi an dwe fèt fòmèlman, epi ou gen dwa **asepte oswa refize** san sa pa konsidere kòm yon zak endisiplin.

KI KOTE OU PLIS JWENN TRAVAY ENTÈMITAN?

- **Nan ba ak nan restoran:** pou ranfòse ekip la pandan wikenn ak lè genyen evènman.
- **Magazen ak biznis:** pou satisfè ogmantasyon kliyan yo nan dat espesyal, tankou Nwèl oswa lè genyen likidasyon.
- **Nan Sektè evènman yo:** pou anboche pwofesyonèl tankou sèvè, ajan sekirite ak anplwaye enstalasyon pou fèt ak salon espesifik.
- **Nan otèl:** pou ka gen plis anplwaye kap travay pandan sezon touristik la.

Travay Tanporè

Travay tanporè se yon kalite kontra espesifik yo itilize lè yon konpayi bezwen yon anplwaye pou yon kout peryòd tan—pa egzanp, pou ranplase yon moun an vakans, oswa pou satisfè yon ogmantasyon tanporè nan pwodiksyon.

Pi gwo diferans lan ak yon kontra pou yon dire detèmine seke se pa konpayi kote w ap travay la ki anboche w dirèkteman, men pito yon ajans ki **espesyalize nan travay tanporè**.

Menmsi w ap travay tanporèman, ou gen dwa enpòtan, tankou menm salè ak lè fè travay regilye. Sepandan, ou pa gen dwa pou resevwa preyavi si yo ta deside revoke w, ni pou asirans chomaj, ni tou pou resevwa yon maksimòm 20 jou vakans, pwopòsyonèl ak tan ou te travay la.

CHACHE KONNEN PLIS

Pou gen aksè materyèl Gouvènman Federal la ki gen tout detay sou dwa travayè tanporè yo, antre sou sit sa a:

Ekstènalizasyon/Tretans

Ekstènalizasyon rive lè yon konpayi anboche w (**ann rele 1 Konpayi A**), men ou bay sèvis ou yo chak jou nan yon lòt (**Konpayi B**). Li trè komen nan sèvis tankou netwayaj, sekirite, ak gadyen lopital, kondominyòm, oswa magazin.

Nan ka sa a, se **Konpayi A** (konpayi ekstènalize a) ki siyen kontra travay ou a epi ki responsab pou peye salè ou ak tout dwa ou yo.

Pwen ki pi enpòtan an se ou gen menm dwa ak nenpòt lòt travayè fòmèl. Anplis, si konpayi ki te anplwaye w la pa peye salè w oswa dwa w yo, konpayi kote w ap travay la (Konpayi B) ka responsab tou nan tribinal pou dèt sa a.

Toujou kenbe fich pèman ou yo ak tout dokiman ki pwouve ke ou tap travay.

3.2 Orè travay: limit ak dwa

Dapre lalwa, jounen travay estanda nan Brezil gen de limit:

- Jiska 8 èdtan pa jou (avèk yon maksimòm de 2 èdtan siplemantè).
- Jiska 44 èdtan pa semèn.

Gen kèk pwofesyon ki ka gen règ diferan, men sa a se règ jeneral la.

Èske mwen gen dwa pran poz?

Wi. Pòz yo obligatwa epi esansyèl pou sante ak byennèt ou.

- Si ou travay **plis pase 6 èdtan** pa jou, poz repa ak repo ou dwe dire omwens **1 èdtan**.
- Si jounen travay ou a dire **ant 4 ak 6 èdtan**, entèval la se **15 minit**.

Tan poz sa pa konte kòm lè travay.

E konsènan konje chak semèn nan?

Ou gen dwa 24 èdtan repo konsekitif pa semèn, ki dwe peye. Sa vle di ou resevwa peman pou jou sa a, menm si ou pa travay. Jou konje a se pito dimanch, men nan sektè tankou komès ak sèvis, li ka tonbe nan lòt jou nan semèn nan, depi yo respekte orè wotasyon an ak règleman sendika yo.

Kisa bank lè a ye?

Se yon sistèm kote yo ka chanje lè siplemantè an konje nan lòt jou, olye pou yo peye yo an lajan kach. Pou sa valab, li dwe prevwa nan yon kontra oswa yon akò kolektif.

Yo dwe konpanse lè travay sa yo nan lespas 6 mwa (pa akò endividyèl) oswa 1 an (pa akò sendika). Si yo pa konpanse, anplwayè a dwe peye yo kòm lè siplemantè.

Atansyon: Kontra travay ou a ta dwe endike klèman lè travay ou, orè ou, ak jou konje ou yo. Si ou gen nenpòt dout, poze anplwayè ou kesyon yo.

ORÈ TRAVAY KI PI KOMEN YO

- **Orè 6x1:** Ou travay 6 jou youn apre lòt epi ou gen 1 jou konje. Sa trè komen nan sektè komès ak sèvis yo.
- **Orè 5x2:** Ou travay 5 jou (an jeneral soti lendi pou rive vandredi) epi ou gen 2 jou konje (an jeneral samdi ak dimanch).
- **Orè 12x36:** Ou travay pandan 12 èdtan san rete epi ou repoze pandan 36 èdtan ki vin apre yo. Se yon modèl yo souvan itilize nan pwofesyon ki mande chanjman, tankou sante ak sekirite.

3.3 Salè ak lòt peman

Youn nan kesyon esansyèl pou moun k ap kòmanse travay nan Brezil se: “**Konbyen m ap touche?**”

Dapre lalwa, pi piti kantite lajan yon travayè fòmèl ka resevwa se salè minimòm nan, gouvènman an ajiste l chak ane.

Gen kèk pwofesyon ki gen pwòp salè minimòm pa yo, ki se yon montan minimòm ki pi wo toujou, jan yo defini l nan akò avèk sendika yo.

Ki sa ki 13yèm salè a?

Se dwa ou epi li fonksyone tankou yon salè anplis nan fen ane a. Montan sa egal yon mwa salè epi jeneralman yo peye l nan de vèsman, ant Novanm ak Desanm. Si ou te travay pi piti pase yon lane, ou pral resevwa montan an pwopòsyonèl ak mwa ou te travay yo.

Anplis salè ou, ou ka resevwa lòt lajan, tankou:

- Lè siplemantè: pèman ak yon ogmantasyon omwen 50% sou valè èdtan nòmal ou a.
- Bonis pou travay lannwit: yon montan siplemantè pou travay lannwit (ant 10è diswa ak 5è nan maten).
- Alokasyon pou travay nan move kondisyon anviwònmanal oswa ki danjere: yon ogmantasyon nan salè si aktivite w la gen risk pou sante oswa sekirite ou (gade seksyon 3.5).

Kilè e kijan ou ta dwe resevwa li?

Yo dwe peye w salè ou pou pita nan senkyèm jou ouvrab nan mwa ki vini apre mwa ou te travay la. Ou dwe toujou anrejistre peman an sou yon fichye peman, ki detaye tout sa ou te resevwa ak nenpòt dediksyon.

3.4 Vakans epi konje

Aprè ou fin travay pandan 12 mwa avèk yon kontra travay siyen, ou gen dwa **30 jou vakans peye**, kote ou ap resevwa salè nòmal ou plis yon **ogmantasyon 1/3**.

Ou ka divize vakans ou an twa peryòd, depi youn ladan yo dire omwen 14 jou. Anplis de sa, si ou vle, ou gen dwa “vann” jiska 10 jou nan vakans ou a, epi resevwa montan ki koresponn lan an lajan kach.

RETE VEYATIF

Aprè yon ane travay, patwon an gen jiska 11 mwa pou ba w vakans. Si dat limit sa a parespekte, patwon an dwe peye 2 fwa lajan vakans lan.

Konje ak absans jistifye

Ou gen dwa tou pou pran konje nan travay nan sitiyasyon espesifik san pèdi salè ou. Men kèk nan sitiyasyon prensipal yo:

- **Konje matènite:** 120 jou konje peye.
- **Konje patènite:** 5 jou konje peye (ka plis selon akò oswa konvansyon).
- **Konje maladi:** An ka maladi, si ou yon sètifika medikal. Si absans lan dire plis pase 15 jou, se INSS la ki peye w.
- **Lòt absans:** Lalwa a pèmèt tou absans jistifye nan ka maryaj, lanmò yon manm fanmi pwòch, don san, elatriye.

Estabilite pwovizwa (pwoteksyon kont revokasyon)

Nan sèten sitiyasyon, lalwa pwoteje w kont yon revokasyon san rezon (gade seksyon 3.6 la) pou yon sèten peryòd. Ka ki pi komen yo se:

- **Gwosès:** Estabilite a dire depi konfimasyon gwosès la jiska 5 mwa apre akouchman an.
- **Aksidan travay:** Ou gen estabilite pandan 12 mwa apre ou retounen nan travay.

- **Patisipasyon nan Komite Entèn pou Prevansyon Aksidan (CIPA):** Si w reprezante travayè nan CIPA a (gade seksyon 3.5 lan), ou gen establi pandan manda w la epi pou 1 an apre sa.

3.5 Sante ak sekirite nan travay

Lalwa a klè: patwon ou an gen obligasyon pou asire yon anviwònman travay ki sekirite epi ki bon pou sante fizik ak mantal ou.

Poutèt sa, konpayi an dwe pran yon seri mezi:

- **Ekipman pwoteksyon kolektif (EPC):** Konpayi an dwe genyen, pa egzanp, siy sekirite, twous premye swen, aparèy pou etenn dife, epi asire ke machin danjere yo gen pwoteksyon adekwat.
- **Ekipman pwoteksyon pèsònèl (EPI):** Si travay ou a prezante risk, konpayi an oblije bay, gratis, ekipman pwoteksyon pèsònèl ki nesèsè yo, tankou kas, gan, bòt, oswa mask. Itilizasyon yo obligatwa.
- **Peman adisyonèl pou risk:** Si travay ou enplike ekspozisyon a risk, ou gen dwa resevwa yon montan anplis pou travay nan anviwònman malsen oswa danjere ke ou ap fè a, ki se yon montan anplis ki peye ansanm ak salè ou.
- **Enspeksyon (CIPA):** Gwo konpayi yo oblije gen yon Komisyon Entèn pou Prevansyon Aksidan (CIPA) ki

gen reprezantan travayè yo, pou siveye sekirite epi anpeche aksidan.

Sonje byen: sante ak sekirite w se pa yon favè, se yon dwa. Si kondisyon travay yo danjere, ou dwe denonse sa.

Ki diferans ki genyen ant yon bagay ki malsen ak yon bagay ki danjere?

	Kondisyon	Ezanp kouran	kantite lajan yo peye
MALSEN	Lè travay ekspoze yon moun a ajan ki danjere pou sante sou yon baz kontinyèl (ti kal pa ti kal)	Travay nan twòp chalè, bri, pousyè, pwodui chimik, ak dlo egou	10%, 20% oswa 40% nan salè minimòm nan, selon nivo a
DANJERE	Lè gen yon risk pou lanmò imedya oswa aksidan grav, menm si sa rive evantyèlman	Travay avèk elektrisite, materyèl ki ka pran dife, eksplozif oswa motosiklèt	30% nan salè debaz la

Atansyon: Dwa pou peman adisyonèl la depann de yon evalyasyon teknik nan anviwònman travay la.

3.6 Èske yo ka revoke m? Oubyen èske mwen kab demisyone?

Wi, kontra ka fini swa sou desizyon konpayi an (revokasyon) oswa sou pwòp inisyativ ou (demisyon).

Fen kontra sa a rele rezilyasyon, epi li enpòtan pou ou konnen dwa ou yo nan fen kontra ap varye selon fason kontra a te fini an. Pi devan, nou pral eksplike chak sitiyasyon.

Fòm fen kontra ki pi komen yo.

- **Revokasyon san jistifikasyon:** Konpayi an deside mete fen nan kontra a san yon rezon serye. Se senaryo sa a ki pi byen pwoteje anplwaye a.

Ou ap resevwa: salè ou, vakans pwopòsyonèl + 1/3, 13yèm salè pwopòsyonèl, retrè tout FGTS depoze + 40% amann sou montan sa a, epi dwa pou mande asirans chomaj (si ou reponn a kritè yo).

- **Demisyon:** ou deside kite travay la.

Ou ap resevwa: salè ak benefis pwopòsyonèl (vakans + 1/3 ak 13yèm salè).

Ou pap resevwa: FGTS, amann 40% e asirans chomaj.

- **Revokasyon pou yon rezon jis:** konpayi an revoke w pou yon rezon grav lalwa prevwa (tankou fwod, agresyon, oswa abandone travay).

Nan ka sa a, ou pèdi pifò nan dwa ou yo, ou resevwa sèlman rès salè a ak vakans ou te akimile a (si genyen).

- **Akò ant pati yo:** Ou menm ak konpayi a deside ansanm pou mete fen nan kontra a. Se yon konpwomi ant yon revokasyon san jistifikasyon ak yon demisyon.

Ou ap resevwa: mwaye nan lajan avi revokasyon an (si li pa te travay), montan pwopòsyonèl (vakans + 1/3 ak 13yèm salè), epi ou ka retire 80% nan lajan FGTS la ak yon amann 20%.

Nan modalite sa a, ou pa gen dwa resevwa asirans chomaj.

KISA YON AVI REVOKASYON YE?

Se yon notifikasyon ki di kontra travay la pral fini, ki dwe fèt 30 jou davans. Avi sa a aplike ni pou revokasyon san jistifikasyon ni pou demisyon.

Gen de fason pou konfòme li:

Travay: Ou kontinye travay nòmalman pandan 30 jou yo epi ou resevwa salè ou.

Dedomaje: Kontra a fini imedyatman. Nan ka sa a:

- **Si konpayi an revoke w,** l ap peye w pou 30 jou sa yo, menm si w pa travay.
- **Si ou demisyon** epi ou pa avize sa avan, konpayi an ka dedwi montan sa a nan dènye peman ou a.

Nan ka yon **revokasyon san motif valab**, peryòd preyavi a ogmante de 3 jou pou chak ane konplè ou travay nan konpayi an, jiska yon total 90 jou.

E ASIRANS CHOMAJ LA?

Se yon èd finansye tanporè (ki peye an 3 rive 5 vèsman) pou moun ki te revoke san rezon valab.

Pou aplike, ou dwe ranpli **kèk kondisyon**. Prensipal la se yon peryòd minimòm tan travay fòmèl.

Pou pemye aplikasyon an: ou dwe te travay pandan omwen 12 mwa nan 18 dènye mwa yo.

Pou 2èm demann lan: ou dwe te travay omwens 9 mwa nan 12 dènye mwa yo.

A pati 3èm demann lan: ou dwe te travay nan 6 mwa ki vini imedyatman anvan yo te revoke l la.

Anplis de sa, ou pa ka gen yon lòt sous revni oswa ou pa ka ap resevwa benefis INSS (tankou retrèt).

Ou ka fè demann lan atravè aplikasyon Kat Travay Dijital la, atravè pòtal Gov.br laoubyen an pèsòn nan yon biwo Sistèm Nasyonal Anplwa (Sine).

3.7 FGTS ak bonis salè (PIS/PASEP)

Fon Garanti pou Tan Sèvis la (FGTS) la ak bonis salè a se benefis enpòtan nan travay fòmèl, ki ba ou **sekirite finansyèl**.

Panse ak FGTS tankou yon **kont epay obligatwa** ki kreye nan non ou.

Ki jan li fonksyone?

Chak mwa, konpayi an depoze 8% nan salè ou nan kont sa a. Yo pa ka retire montan sa a nan kont ou.

Kilè m ka itilize lajan an?

Ou ka retire lajan FGTS la nan sitiyasyon tankou:

- Revokasyon san motif valab (nan ka sa a, ou retire tout montan an + yon amann 40% ke konpayi an peye).
- Retrèt.
- Si ou ap achte pwòp kay ou.
- Nan ka yon maladi grav.
- Si kay ou a frape pa yon katastwòf natirèl.

Bonis salè a li menm se yon **benefis anyèl**, tankou yon **14èm salè**, yo peye travayè kigen ti revni.

Ki moun ki gen dwa?

Pou ou kalifye, ou dwe satisfè **tout** kritè sa yo:

- Te travay avèk yon kontra fòmèl pandan omwens 30 jou nan ane ki sot pase a.
- Lè w resevwa, an mwayèn, jiska de salè minimòm pa mwa.
- Enskri nan PIS/PASEP pou omwen 5 an.

3.8 INSS ak retrèt

Enstiti Nasyonal Sekirite Sosyal la (INSS) se tankou asirans piblik pou travayè nan Brezil. Pou ou kalifye pou pwoteksyon Sekirite Sosyal, ou dwe kontribye chak mwa.

- Si ou gen yon **kontra travay fòmèl**, yo pran kontribisyon sa a dirèkteman nan salè ou epi se konpayi an ki peye li.
- Moun ki travay **pou tèt yo** kapab (e yo ta dwe) pwoteje tèt yo tou lè yo kontribye kòm yon MEI oubyen kòm yon kontribitè endividyèl.

Se kontribisyon sa a ki garanti aksè ou a benefis tankou konje maladi, konje matènite, pansyon sivivan epi, sa ki pi enpòtan, retrèt ou a lavni.

Ki kalite retrèt ki genyen?

Retrèt se yon benefis ki garanti revni mansyèl ou lè ou sispann travay. Règ yo ka chanje, men men kalite ki pi komen yo:

- **Retrèt pa laj:** se kalite ki pi komen an. Pou ou kalifye, ou dwe gen yon laj minimòm epi ou dwe te kontribye nan INSS la pandan yon peryòd minimòm.

Fanm: 62 lane.

Gason: 65 lane.

Pou tou de: ou dwe gen omwen 15 lane kontribisyon.

- **Retrèt pou andikap pèmanan:** Moun yo bay li se moun ki, akòz maladi oswa aksidan, vin pa ka travay ankò pou tout tan. Pou yo bay benefis sa, ou dwe fè yon egzamen medikal nan men INSS la.
- **Retrèt espesyal:** Se yon dwa pou moun k ap travay nan sitiyasyon kote yo ekspozè ak ajan ki danjere pou sante yo, tankou twòp bri, pwodui chimik, oswa risk kontaminasyon. Kalite retrèt sa a pèmèt yo pran retrèt ak mwens tan kontribisyon.

Valè retrèt la depann de dire kontribisyon ou, salè ou te resevwa pandan tout tan ou t ap travay la ak règleman ki an vigè nan moman aplikasyon an.

Ki jan yo fè mande retrèt?

Ou ka mande tout kalite retrèt ak benefis atravè sitwèb oswa aplikasyon Meu INSS la.

ENPÒTAN

Ou pa janm kontribye nan INSS ?

Ou ka toujou gen dwa!

Menm si ou pat janm kontribye nan INSS, ou ka gen dwa a yon benefis sosyal yo rele **Benefis Peman Kontinyèl (BPC)**. Sa a se yon benefis mansyèl ki vo yon salè minimòm pou garanti yon revni pou:

- moun ki gen 65 lane oswa plis; oubyen
- moun ki andikape, nenpòt laj moun nan genyen.

Non sèlman ou dwe fè pati youn nan gwoup ki anwo yo, **revni fanmi ou dwe yon maksimòm 1/4 nan salè minimòm pa moun.**

BPC pa egzije kontribisyon alavans nan INSS, men li mande fòk ou enskri nan CadÚnico epi li mande yon evalyasyon sosyal ak medikal.

ÈSKE OU TE TRAVAY NAN YON LÒT PEYI?

Tan sa a ka konte pou retrèt ou nan Brezil!

Brezil gen akò entènasyonal avèk plizyè peyi pou pwoteje dwa travayè k ap chanje la nan peyi a. Si ou te deja travay anrejistre yon lòt kote, ou ka ajoute tan kontribisyon ou nan tan kontribisyon INSS ou a pou satisfè egzijans retrèt ou yo.

Kenbe tout dokiman ki pwouve travay ou aletranje epi **ale nan yon ajans INSS** pou verifye si peyi ou a nan lis peyi Brezil siyen akò sa ak yo a.

3.9 Sendika yo: kijan yo fonksyone?

Yon sendika se yon gwoup travayè òganize nan menm domèn oswa pwofesyon, epi fonksyon prensipal li se ini moun pou defann enterè yo genyen ansanm.

Nan Brezil, tout travayè, ki gen ladan imigran ak refijye, ka rantre nan yon sendika—se yon dwa legalman garanti pou pwoteje w nan espas travay la.

Kisa sendika a ka fè pou ou?

- **Negosye pi bon kondisyon:** goumen pou salè ki pi jis, pi bon benefis ak yon anviwònman travay ki an sekirite pou tout moun nan kategori a.
- **Asire l ke dwa w yo respekte:** kontwole si konpayi yo ap respekte lwa travay yo.
- **Bay oryantasyon jiridik:** ede ou reponn kesyon sou dwa ou yo epi souvan ofri sipò legal gratis.
- **Sipò lè genyen pwoblèm:** bay travayè yo sipò nan ka konfli ak anplwayè a oswa revokasyon enjis.

Èske li obligatwa pou patisipe?

Non. Patisipasyon nan yon sendika se yon bagay volontè. Pèsonn pa ka fòse w rantreoswa peye okenn kotizasyon san ou pa vle.

Pou rantre, anjeneral ou oblije peye yon ti frè chak mwa. Lè w vin manm, ou gen dwa patisipe nan desizyon gwoup la, vote nan reyinyon yo, epi jwenn aksè tout avantaj sendika a ofri.

3.10 E si m anplwaye yon moun?

Si ou posede yon biznis epi ou anplwaye yon moun pou nenpòt aktivite (nan yon magazen, yon sèvis, oswa menm lakay ou), ou **vin tounen yon anplwayè**. Nan Brezil, sa vle di ou gen responsablite legal.

Respekte lalwa travay yo pwoteje ou menm ak anplwaye ou yo lè epi kreye yon relasyon de konfyans.

Ki obligasyon mwen genyen antanke anplwayè?

- **Siyen kanè trvay anplwaye m yo:** Sa a serejis ofisyèl, ki garanti dwa moun ou anboche yo.
- **Salè ajou:** peye montan ki te konbine a nan dat ki kòrèk la, toujou respekte salè minimòm nan.
- **INSS ak FGTS:** Chak mwa, fè peman ki garanti retrèt, benefis maladi ak sekirite finansyè pou travayè ou yo nan ka ta gen revokasyon.
- **Vakans ak 13yèm salè:** se dwa anyèl garanti a chak travayè ki te siyen yon kontra travay
- **Konje chak semèn:** ofri omwen 1 jou konje peye pa semèn.
- **Anviwònman ki an sekirite:** Asire yon espas travay ki an sekirite epi bay ekipman pwoteksyon pèsònèl (EPI), tankou gan, mask oswa kas, si aktivite a prezante risk.

ATANSYON

Travay enfòmèl tou jenere responsablite

Si ou pa respekte règ sa yo, sa ka lakòz pwoblèm tankou amann ak pwosè nan tribinal travay. Menm si ou pa siyen kontra travay la, si yon moun travay pou ou regilyèman, li genyen yon lè travay fiks ak yon salè, lalwa ka rekonèt relasyon travay ant ou menm ak moun sa epi egzije respè tout dwa yo.

Si ou gen nenpòt kesyon, mande konsèy. Ou ka chèche èd nan men yon sendika, Ministè Travay la, oswa yon pwofesyonèl kontab.

4. Kèk domèn aktivite

Mache travay la nan Brezil trè divèsifye, epi imigran yo travay nan tout sektè, kit se nan travay fòmèl, kòm travayè endepandan, oswa enfòmèl.

Sepandan, gen kèk sektè ki gen règ, dwa ak risk byen espesifik. Se poutèt sa, li enpòtan pou konprann kijan chak fonksyone.

Pi devan, nou pral analize kèk domèn travay komen pou ou ka konprann dwa ou nan chak sektè, idantifye prensipal risk ki genyen yo, epi aprann kijan pou pwoteje tèt ou epi chèche regularizasyon.

4.1 Travay domestik

Travay domestik gen ladan l tout aktivite ki fèt souvan lakay yon moun oswa yon fanmi, tankou netwayaj, kwit manje, pran swen timoun ak granmoun aje, ansanm ak sèvis tankou jadinaj oswa kòm yon chofè prive.

Gen yon règ fondamantal: si w ap travay pou menm moun nan oswa fanmi an plis pase **2 jou pa semèn**, patwon an oblije **siyen kanè travay** ou epi garanti tout dwa CLT a:

Kèk domèn aktivite

- Pèman omwen yon salè minimòm.
- Orè travay jiska 44 èdtan pa semèn.
- Peye repo chak semèn.
- Konje anyèl peye.
- 13yèm salè.
- FGTS.
- Kontribisyon pou INSS la.

RETE VEYATIF

Si ou travay **jiska de jou** pa semèn nan menm kay la (sa vle di, kòm yon travayè jounalyè), li posib pou yo pa siyen kanè travay ou. Menm si sa, gen fason pou pwoteje tèt ou.

Ou ka kenbe rejis aktivite ou fè yo (tankou nòt ak resi peman), fòmalize yon akò avèk moun ki anboche ou a, anplis ou ka kontribye nan Sekirite Sosyal (INSS) poukont ou, pou asire pwoteksyon an ka maladi, matènite ak retrèt alavni.

Menm jan ak nenpòt okipasyon fòmèl, sonje:

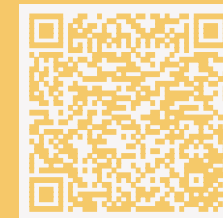
- Jounen travay ou pa ka depase 8 èdtan pa jou. Yo dwe peye lè siplemantè (jiska 2 èdtan pa jou) nan yon pri adisyonèl.
- Ou gen dwa pou pran repo ak pran poz pou manje.
- Ou ka pran konje pou ale kay doktè depi ou prezante yon sètifika medikal aprè.
- Ou dwe resevwa pèman w a lè, valè ki te konbine a, epi san dediksyon ki pa nesèsè. Yo dwe toujou trete w avèk diyite ak respè.

Si yo pa respekte nenpòt nan dwa sa yo, chèche oryantasyon nan men sendika w la oswanan yon sèvis ki ofri èd legal gratis.

ENPÒTAN

Lalwa nan Brezil entèdi travay domestik pou moun ki poko gen 18 lane. Itilize QR sa pou plis enfòmasyon sou pwofesyon sa a nan Brezil:

4.2 Komès nan lari

Vann pwodwi nan lari, sou plas piblik, oubyen nan fwa se yon aktivite ki trè komen, yo rele sa lavant nan lari. Kalite travay sa a gen règ tou ki ka varye selon vil la.

Pa egzanp, nan São Paulo, ou ka mande yon pèmi ofisyèl nan men gouvènman vil la pou travay nan yon kote espesifik. Otorizasyon sa a ofri plis sekirite epi li evite pwoblèm tankou amann oswa sezi machandiz ou yo. Men atansyon: avèk pèmisyon oubyen san pèmisyon, **pa gen anyen ki jistifye vyolans.**

Apwòch vyolan enspektè yo, zak prejije, oubyen destriksyon pwodwi se pratik ilegal epi yo dwe denonse yo. Dwa ou genyen pou entegrite fizik ou ak tretman diy pi wo pase nenpòt règ administratif.

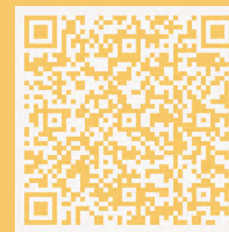
Kijan pou travay avèk plis sekirite?

- Kontakte lameri pou w konprann règleman lokal yo epi aprann kijan pou w jwenn yon pèmi.
- Evalye posibilite pou enskri kòm yon MEI (pou bay fakti, gen aksè a yon kont labank nan non biznis ou a, epi kontribye pou retrèt ou).

Konnen règ yo epi chèche fòmalize se pi bon fason pou travay pi peizib epi garanti dwa ou yo.

Kisa pou fè nan ka yon apwòch vyolan oswa enjis?

Si w sibi abòdaj vyolan oswa mank respè oswa si machandiz ou yo detwi pandan w ap travay nan lari a, ou ka denonse sa nan Biwo Medyasyon Dwa Moun nan vil ou a. **Pou jwenn enfòmasyon kontak pou rezo sèvis yo nan São Paulo, vizite sit sa:**

Anplis de sa, li trè itil pou konnen dwa ou an jeneral nan nenpòt kalite rankont ak lapolis. Asosyasyon Avoka São Paulo a (OAB) ofri yon gid konplè sou sijè sa:

4.3 Travay pa aplikasyon

Travay nan platfòm dijital ki ofri livrezon manje, transpò pasaje, oswa lòt sèvis se yon altènatif revni trè komen jou sa yo.

Nan modèl sa a, yo konsidere w kòm yon travayè endepandan. Sa vle di ou pa anrejistre ofisyèlman epi ou responsab pou pwòp depans ou yo (machin, telefòn selilè, plan done, antretyen, elatriye).

Ki sa ou bezwen pou kòmanse?

Pou enskri sou pifò platfòm sa yo, ou ap bezwen:

- CPF regilarize.

- Yon nimewo telefòn selilè brezilyen aktif.
- Dokiman espesifik, tankou Lisans Nasyonal pou Kondui (CNH) avèk obsèvasyon “Egzèse Aktivite ki peye (EAR)”, nan ka chofè yo.

Malgre yo konsidere yo kòm travayè endepandan, an pratik, konpayi aplikasyon yo kontwole plizyè aspè nan travay sa a, tankou lè travay, pèman, e menm bloke kont. Anplis de sa, lè travay yo souvan long epi fatigan.

Akòz kontwòl sa a, anpil travayè diskite ke relasyon an se, an reyalye, yon relasyon travay. Se poutèt sa, yo mande Tribinal Travay la pou genyen menm dwa ak yon travayè ki anplwaye ofisyèlman (CLT). Sa a se yon deba kontinyèl nan Brezil, epi desizyon tribinal yo toujou varye de ka a ka.

Si w ap travay oswa ou gen entansyon travay nan sektè sa a, chèche sipò nan men asosyasyon ak sendika k ap goumen pou pwoteksyon sosyal ak pi bon kondisyon travay.

En savoir plus

Le ministère public du Travail (MPT), un organisme important dans la défense des droits des travailleurs, fournit un livret avec des lignes directrices pour ceux qui travaillent via une application:

Renseignez-vous également sur les projets de loi qui visent à réglementer cette catégorie:

4.4 Kouti

Sektè koud rad la se motè ekonomi anpil vil epi li se yon sous revni pou anpil fanmi imigran. Kit w ap travay lakay ou, nan yon ti atelye, oswa nan yon faktori, li enpòtan pou ou konnen dwa ou yo.

Travay enfòmèl nan domèn sa a komen, souvan yo peye l pa pyès, sa ki ka fè travayè yo santi yo pa an sekirite. Pou pwoteje tèt ou, premye etap la se konprann sitiyasyon travay ou.

Si w ap travay pou yon moun oswa yon atelye (relasyon travay)

Si ou resevwa lòd nan men yon chéf, oubyen travay nan yo orè fiks, epi ou travay san rete pou menm anplwayè a, lalwa ka konsidere ou kòm si ou gen yon relasyon travay.

Nan ka sa a, patwon an oblije siyen kanè travay ou epi garanti tout dwa CLT yo, tankou sa nou deja konnen yo: yon jounen travay jiska 8 èdtan pa jou; poz pou repo ak manje; pèman yon salè fiks alè; tretman desan ak yon anviwònman travay ki an sekirite.

Si ou se yon travayè endepandan (otonòm)

Si ou gen pwòp kliyan ou epi ou òganize travay ou pou-kont ou, ou ka fòmalye aktivite ou a lè w enskri kòm yon MEI oswa lè w kontribye volontèman nan INSS.

Yon ti konsèy: menm lè w ap travay enfòmèlman, kenbe dosye travay ou. Ekri pyès ou te pwodui yo, pri yo te dakò sou yo yo, ak dat livrezon yo. Konbine pri a alekri, menm si se yon kote tou senp, sa ede evite pwoblèm.

CHACHE KONNEN PLIS

Sant Sipò ak Pastoral pou Migran (Cami), yon gwo founisè sipò pou imigran yo, prepare yon ti liv fasil pou li ki konsantre sou dwa fanm migran ak refijye yo ki travay nan kouti. Materyèl la bay enfòmasyon sou dwa travay, sante, dokimantasyon, ak kijan pou konbat vyolans ak eksplwatasyon:

4.5 Konstriksyon sivil

Travay nan konstriksyon—kòm mason, asistan, pent, oswa chapant, pa egzannp—mande efò fizik, konesans teknik, ak responsablite. Gen de fason prensipal pou travay nan sektè sa a:

- **Ak kanè siyen:** avèk yon kontra travay fòmèl ki garanti tout dwa ou yo (salè fiks, lè travay defini, vakans, 13yèm salè, FGTS, elatriye).
- **Kòm otonòm (pou pròp tèt ou):** Lè sa se ou ki negosye chak sèvis dirèkteman. Nan ka sa a, li esansyèl pou gen akò klè sou pri ak dat limit, epi tou pou kontribye nan INSS pou asire pwoteksyon ou nan ka aksidan oswa maladi.

Kèlkeswa fòm anplwa a, patwon ou an gen obligasyon pou asire yon anviwònman travay ki an sekirite.

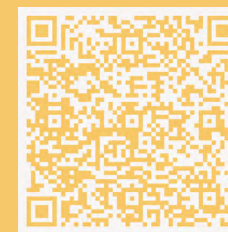
- **Ekipman Pwoteksyon kolektif (EPC):** Konpayi an dwe enstale ekipman tankou filè sekirite, ekstenktè, sistèm vantilasyon, balistrad nan kote ki wo ak signalizasyon sekirite.
- **Ekipman pwoteksyon pèsònèl (EPI):** Ou dwe resevwa gratis epi itilize ekipman ki nesèsè pou wòl ou a, tankou kas, gan, linèt sekirite, bòt ak senti pou travay nan wotè.

Si travay la mande pou ou rete sou plas (lojman), espas la dwe pwòp, an sekirite epi li dwe gen bon kondisyon pou ou repoze, tankou ase kabann ak yon kote pou sere ak prepare manje ou.

Sonje byen: lè travay ou, poz ou, ak dwa ou pou pran konje pou randevou medikal yo se menm ak nan lòt pwo-fesyon yo. Si sekirite, salè, oswa kondisyon lojman yo pa adekwa, kontakte sendika konstriksyon sivil an oswa yon sèviski bay asistans legal.

CHACHE KONNEN PLIS

Tribinal Travay la (TRT 24yèm Rejyon an) prepare yon gid ak direktiv enpòtan sou sante ak sekirite pou moun k ap travay nan sektè konstriksyon an. Pou jwenn aksè a materyèl konplè sa klike sou:

4.6 Touris ak komès

Sektè sèvis, komès ak touris la—ki gen ladan restoran, otèl, boutik, salon bote ak sèvis kliyan—se youn nan prensipal pwen antre sou mache travay la pou imigran nan Brezil.

Menm jan ak nan lòt sektè yo, travay sa a ka fèt avèk yon kontra fòmèl (avèk tout dwa garanti pa lalwa), kòm yon travayè endepandan oswa enfòmèl.

Si w ap travay poukont ou — kòm kwafè, kòm moun ki ap fè zong, gid touris, fotograf, oswa kizinye, pa egzanp — ou kab fòmalize travay ou kòm MEI (Mikwo-antreprenè Endividyèl) oswa kontribye nan Sekirite Sosyal (INSS) kòm yon travayè endepandan.

Aktivite sa yo mande bon kominikasyon, sitou ak piblik la. Pou amelyore travay ou epi pou jwenn bon opòtinite, investi nan kou fòmasyon epi, sitou, nan aprantisaj pòtigè (gade seksyon 5.5).

KONSÈY

Senac ofri kou ki konsantre sou prepare moun pou mache travay la nan sektè komès, sèvis ak touris (gade seksyon 5.3). Kou sa yo ofri fòmasyon pratik pandan yon ti kout tan, genyen sa ki dire plis tan, an pèsòn oubyen sou entènèt, epi yo gen ladan yo kou lib, kou teknik, kou segondè teknik ak kou edikasyon siperyè nan domèn tankou edikasyon, gastronomi, bote, konsepsyon, teknoloji, otelri ak lòt ankò.

Anpil nan kou sa yo **konplètman gratis** atravè Pwogram Senac Gratis la epi, nan pifò ka yo, yo pa mande okenn eksperyans anvan. Pou ou jwenn lokal Senac ki pi pre w la vizite sit entènèt ofisyèl sa pou wè lis konplè kou yo epi aprann kijan pou enskri:

Kijan pou jwenn **travay** la?

5. Kijan pou jwenn travay la?

Rekòmanse lavi pwofesyonèl ou nan yon nouvo peyi se yon gwo defi, men gen anpil chemen ak opòtinite pou ou nan Brezil.

N ap montre w kijan pou w prepare yon bon CV, prepare w pou yon entèvyou, chèche travay, epi amelyore konpetans ou atravè kou ak pwogram yo.

Avèk enfòmasyon, planifikasyon, ak sipò, w ap santi w pi alèz pou w jwenn yon travay ki bon pou ou epi bati yon avni avèk otonomi.

5.1 CV ak Entèvyou: Premye pa yo

Yon kourikouloum (yo rele l tou CV) se tankou kat pwofesyonèl ou: yon dokiman ki prezante tou senpleman kiyès ou ye, ki kote ou te etidye, sa ou konnen, ak eksperyans ou. Li dwe klè epi fasil pou li.

Konsèy ki pi enpòtan nou pou ou se: bay listwa ou valè. Menm si ou pa janm travay fòmèlman, mete ladan l aktivite ou te fè pou kont ou, tankou pran swen moun, fè manje, vann pwodui, koud, oswa fè reparasyon. Tout bagay sa yo demontre konpetans ou.

Kijan pou fè yon bon CV ?

- **Kontak:** kòmanse ak non ou konplè, nimewo telefòn ou (WhatsApp) ak imèl ou.
- **Rezime:** Nan youn oubyen de liy, ekri sa ou konn fè. Pa egzanp: “Eksperyans nan lavant ak resevwa kliyan.”
- **Eksperyans:** Lis kote ou te travay yo ak kou ou te fè yo (ki gen ladan dat kòmansman ak dat fen), menm si yo te nan yon lòt peyi.
- **Kisa ou pa dwe mete:** Pa mete nimewo dokiman pèsònèl (tankou CPF oubyen RNE) oubyen enfòmasyon ki vrèman pèsònèl.

E entèvyou pou travay la?

Si anplwayè a renmen CV ou a, li ka envite w nan yon antretyen. Konvèsasyon sa a, ki ka fèt an pèsòn oswa pa videyo, yo rele l yon entèvyou. Se yon chans pou nou konnen youn lòt pi byen.

Konsèy pou jou entèvyou a

- **Anvan ou ale:** Fè rechèch sou adrès la davans epi planifye arive ou. Toujou rive anviwon 15 minit anvan lè ki te prevwa a. Mete rad pwòp, ki apwopriye pou travay.

- **Pandan konvèsasyon an:** Pale avèk kalm epi avèk konfyans sou sa ou konnen fè. Toujou onèt sou eksperyans ou ak disponiblite ou.
- **Pa wont pou nivo Pòtigè ou:** Bagay ki pi enpòtan an se montre efò ou ak volonte ou pou travay. Sa souvan gen plis valè pase yon pòtigè pafè.

CHACHE KONNEN PLIS

Jwenn aksè nan gid Konsèy pou Anplwayabilite OIM lan pou plis konsèy sou kijan pou prepare pou yon entèvyou, kijan pou ekri yon CV, ak ki kote pou jwenn travay nan:

5.2 Pwogram Jèn Apranti ak Estaj

Si w jèn epi w ap etidye, gen de chemen pou w kòmanse karyè w nan Brezil: **pwogram Jèn Apranti** ak **estaj**. Pwogram sa yo fèt pou ede w aprann yon pwofesyon epi jwenn eksperyans.

Jèn Apranti

Se yon pwogram ki konbine travay ak etid, ki vize jèn ki gen ant 14 a 24 an ki lekòl oswa ki deja fini lekòl segondè.

- **Ki jan li fonksyone?** Yon konpayi anboche ou avèk yon kontra fòmèl epi, an menm tan, ou patisipe nan yon kou fòmasyon teknik-pwofesyonèl.
- **Ki dwa ou genyen?** Ou resevwa yon salè epi ou gen dwa travay garanti pa Lwa sou Aprantisaj la (Lwa No 10,097/2000).

Estaj

Se yon opòtinite pou mete an pratik sa ou te aprann nan lekòl ou yo. Li vize **elèv lekòl segondè, lekòl teknik, oswa inivèsite**.

- **Kijan li fonksyone?** Ou travay nan yon enstitisyon ki genyen pou l wè ak domèn etid ou a. Pou fè sa, yo fè yon kontra (akò angajman) ant ou menm, konpayi

an, ak lekòl kote ou ap tidye a, dapre Lwa sou Estaj la (Lwa No 11,788/2008).

- **Èske li peye?** Gen kèk estaj ki ofri yon alokasyon (pèman), gen lòt ki pa ofri sa.

Sa depann de akò ki genyen ak konpayi an.

CHACHE KONNEN PLIS

Pou plis enfòmasyon sou pwogram Jèn Apranti la, vizite::

E sou pou estaj la:

RETE VEYATIF

Èske w te konnen **Senac São Paulo** ofri yon pwogram **Jèn Apranti** ? Li fèt pou jèn ki gen ant 14 ak 24 an ki vle antre nan mache travay la avèk fòmasyon pwofesyonèl.

Anplis w ap patisipe nan kou yo gratis, w ap pran eksperyans nan travay nan gwo ak mwayèn konpayi epi w garanti yon travay kanè siyen, ak yon salè, frè pou transpò, ak lòt benefis.

Pòs yo afiche sou platfòm **Senac Conecta** a Senpleman antre ladan l, enskri, epi tann yon repons:

Si ou retni, ou pral kòmanse travay nan yon konpayi patnè Senac epi, an menm tan, ou pral kòmanse kou fòmasyon ou nan Senac.

yon kou pwofesyonèl. Li anseye w konpetans pratik nan plizyè domèn, tankou bote, kwit manje, koud, teknoloji ak konstriksyon.

Nan São Paulo, youn nan prensipal lekòl ki ofri kou sa yo se Senac. Anpil nan kou sa yo se kou yon ti bout tan oswa dire mwayen, epi yo gratis oswa a yon pri abòdab.

Kou yo **ouvè pou tout imigran**, menm moun ki pa pale pòtigè byen oswa ki pat etidye nan Brezil.

Senac gen plizyè douzèn lokal nan tout eta São Paulo. Pou w konnen ki kou ki disponib ak kijan pou w enskri, ale nan lokal ki pi pre ou a oswa vizite sit entènèt enstitisyon an:

Gen lòt enstitisyon, piblik ak prive, ki ofri kou tou:

Sèvis Nasyonal
Fòmasyon
Endistriyèl (Senai):

Sèvis Nasyonal
Aprantisaj Riral
(Senar):

5.3 Kou pwofesyonèl

Pou aprann yon nouvo konesans, amelyore CV ou, oswa menm kòmanse pwòp biznis ou, yon bon fason se pran

Sèvis Sosyal Transpò ak Sèvis Nasyonal Fòmasyon Transpò (Sest/Senat):

Fondasyon Paulistana pou Edikasyon, Teknoloji ak Kilti:

Sèvis Nasyonal pou Aprantisaj Koperativ nan Eta São Paulo (Sescoop):

Sant Paula Souza (CPS):

ENPÒTAN

Gen kèk kou ki bay yon **sètifika** lè w fini. Dokiman sa a pwouve sa w te aprann epi li ka gen anpil valè lè w ap jwenn yon travay oswa lè w ap ofri sèvis ou poukont ou.

5.4 Edikasyon pou Jèn ak Adilt (EJA)

Si ou pa t gen chans pou etidye nan peyi w oswa ou te oblije entèwonp edikasyon w, konnen ke nan Brezil ou gen dwa retounen lekòl.

Edikasyon pou Jèn ak Adilt (EJA) se yon pwogram gouvènman ki fèt espesyalman pou moun ki poko fini lekòl primè oswa lekòl segondè.

Kijan li fonksyone?

- **Pou ki moun li ye?** Pou moun ki gen 15 an oswa plis ki vle fini lekòl primè, epi pou moun ki gen 18 an oswa plis ki vle fini lekòl segondè.
- **Ki kote ak ki lè?** Kou yo ap fèt nan lekòl piblik epi orè yo fleksib (anjeneral nan aswè oswa nan wikenn), ki fèt pou moun ki deja gen lòt responsablite.

Avèk EJA, ou ka fini etid ou yo pi vit. Lè ou gen yon diplòm, sa ede ou jwenn pi bon opòtinite travay epi li pèmèt ou kontinye etid ou yo, si ou vle, nan kou teknik oswa nan yon inivèsite.

CHACHE KONNEN PLIS

Pou jwenn yon lekòl ki gen EJA toupre w epi pou jwenn plis enfòmasyon, vizite sit ofisyèl sa yo:

Nan eta São Paulo:

Nan vil São Paulo:

5.5 Kou Pòtigè pou imigran yo

konprann lang lan ede ou kominike nan lavi chak jou, chèche travay, konprann dwa ou, epi jwenn aksè sèvis sante ak edikasyon ak plis sekirite.

Bon nouvèl la se ke gen anpil kou pòtigè gratis ki fèt espesyalman pou imigran ak refijye yo. Klas yo adapte selon nivo konesans ou epi souvan yo bay konsèy sou kilti brezilyen an ak dwa travayè yo.

Pwogram Pòt Louvri

Nan São Paulo, youn nan prensipal pwogram yo se **Pwogram Pòt Louvri: Pòtigè pou Imigran**). Li ofri kou gratis nan lekòl piblik nan plizyè katye.

CHACHE KONNEN PLIS

Pou aprann plis bagay sou pwogram nan epi pou jwenn lekòl ki pi pre a, vizite sit sa a:

Lòt kou gratis

Anplis Pwogram Pòt Louvri, anpil lòt òganizasyon ak inivèsite ofri kou pòtigè tou.

CHACHE KONNEN PLIS

Ou ka jwenn lis konplè lokal yo sou Kat Sèvis pou Imigran yo:

5.6 Kijan pou valide diplòm ou nan Brezil

Si ou te etidye oswa ou te gradye nan yon lòt peyi, yo ka rekonèt diplòm ou an ofisyèlman nan Brezil. Pwosesis sa a rele **revalidasyon** (pou diplòm inivèsite) oswa **ekivalans** (pou diplòm lekòl primè ak segondè).

| Kijan li fonksyone?

- **Pou edikasyon primè, segondè ak teknik:** Ou dwe fè demann lan nan Sekretarya Edikasyon Eta kote w ap viv la.
- **Pou diplòm Inivèsite:** Yon inivèsite piblik brezilyèn ap egzamine demann lan. Tout pwosesis la kòmanse sou entènèt atravè yon sistèm yo rele Platfòm Carolina Bori.
- **Atansyon pou kèk pwofesyon:** Domèn tankou medsin, enjenyè, achitekti ak enfimyè, anplis revalidasyon diplòm nan, ou ap genyen pou ou enskripsyon nan konsèy pwofesyonèl kategori ou a.

| Kisa pwosesis la mande?

Anjeneral, w ap bezwen soumèt dokiman ak yon tradiksyon sètifye (yon tradiksyon ofisyèl), peye frè yo, epi tann revizyon an. Nan kèk ka, inivèsite a ka mande w pou w pase egzamen oswa pran lòt kou.

Menm si pwosesis la pran tan, ou ka kounye a pouswiv fòmasyon pwofesyonèl nan domèn ou an oswa travay nan fonksyon ki gen rapò ak domèn ou an.

CHACHE KONNEN PLIS

Pou yon gid detaye sou revalidasyon ak ekivalans lan, vizite:

Si ou gen nenpòt kesyon, kontakte sant sipò pou imigran yo. Souvan yo bayoryantasyon gratis sou kijan pou kòmanse pwosesis sa a.

RETE VEYATIF

Èske ou gen eksperyans pratik nan yon domèn men ou pa gen yon diplòm oswa sètifika brezilyen pou pwouve sa? Ou ka aplike pou rekonesans ofisyèl atravè sètifikasyon ki baze sou konpetans.

Enstitisyon tankou Sant Paula Souza a ofri yon pwosesis ki evalye epi valide konesans ou genyen nan travay chak jou, menm si se te nan travay enfòmèl oswa nan yon lòt peyi.

Lè ou gen sètifika sa a, sa ka louvri pòt pou ou, ede ou jwenn yon travay oubyen jwenn nouvo opòtinite pou etidye.

Pou aprann plis, **vizite sit sa a:**

Enfraksyon ak vyolasyon dwa nan travay

6. Enfraksyon ak vyolasyon dwa nan travay

Se pa tout pwoblèm nan espas travay ki senpleman yon deranjman. Gen kèk ka ki reprezante vyolasyon lwa travay e menm vyolasyon dwa grav, ki ka afekte sante, diyite ak sekirite ou.

Li enpòtan pou konnen kijan pou idantifye ka sa yo epi konprann diferans ki genyen ant sitiyasyon tankou reta nan peman salè—yon vyolasyon lalwa—ak travay nan kondisyon ki sanble ak esklavaj—yon vyolasyon dwa moun.

Nou konnen, antanke imigran, ou ka pè denonse ka sa yo paske ou pa pale lang lan byen oswa ou pa gen dokiman ajou. Men sonje: okenn nan kondisyon sa yo pa retire dwa ou yo.

Pi devan, nou pral eksplike chak pwoblèm sa yo pou ou ka konnen kijan pou pwoteje tèt ou ak ki kote pou chèche èd.

6.1 Ki sa vyolasyon dwa travay yo ye e ki kote yo rive?

Yon vyolasyon dwa travay rive lè patwon an pa respekte obligasyon legal li yo. Li ka rive nan diferan pwen nan relasyon travay la.

Lè yo ap anplwaye w

- Nan siyen kontra travay.
- Anboche atravè yon lòt kalite relasyon travay (tankou yon estaj oswa yon MEI) alòske li ta dwe yon kontra CLT.’
- Fè yon kontra vèbal san okenn dokiman oswa garanti.

Nan travay la

- Peye w an reta oswa peye yon montan ki pi ba pase sa nou te konbine a.
- Pa peye pou lè sipleman tè oswa travay lannwit oswa travay nan yon kote ki danjere pou sante (kondisyon malsen).
- Pa pran poz pou repo ak manje.
- Mande pou ou travay pandan anpil tan san konje nan semèn nan.

Nan dwa fondamantal ou yo

- Pa bay vakans oswa pa peye yo byen.
- Pa ba ou kòb pou transpò oswa pa ba ou ekipman pwoteksyon lè sa nesesè.
- Pa peye INSS oswa FGTS ou, menm si yo retire montan an nan salè ou.

Lè lè a rive pou kite travay la

- Pa peye w lajan pou revokasyon kontra a kòrèkteman.
- Kenbe dokiman pèsònèl ou oswa rann difisil aksè a asirans chomaj.

Vyolasyon sa yo ka rive nenpòt travayè, kit se travayè fòmèl **kit se travayè enfòmèl**. Si yo pwouve ou te yon anplwaye, Tribinal Travay la ka fòse patwon an peye w tout dwa ou yo.

Kijan pou m depoze yon plent nan Tribinal Travay la?

Si w ap fè fas ak vyolasyon dwa travay ou oswa ou gen kesyon sou dwa ou yo, ou ka chèche èd nan Tribinal Travay la, yon enstitisyon piblik ki rezoud dispit ant anplwaye ak anplwayè yo. Nenpòt travayè ka ale nan tribinal la pou mande rekonesans relasyon travay ant li menm ak patwon li epi garanti dwa li yo.

Pou depoze yon plent, **ou pa oblije angaje yon avoka**. Ou ka ale nan Tribinal Travay ki pi pre a epi depoze plent ou pou tèt ou (oto-petisyon). Ekip sipò ki sou plas la anjeneral ap ede w òganize enfòmasyon sou ka a epi bay konsèy ki nesèsè yo.

Anjeneral, ou gen jiska **2 zan** apre kontra a fini pou depoze yon pwosè epi ou ka reklame dwa ki gen rapò ak **5 dènye ane ou te travay yo**.

6.2 Asèlman moral ak seksyèl

Kote ou ap travay la dwe yon anviwònman ki an sekirite e ki respekte moun. Pa gen okenn kalite imilyasyon, pèsèkasyon, oswa anbarasman ki nòmal oswa akseptab. Pratik sa yo rele asèlman epi lalwa entèdi yo nan Brezil.

Kisa asèlman moral la ye?

Se lè w ap sibi imilyasyon, asèlman, oswa wont plizyè fwa nan travay, anjeneral nan men yon patwon oswa yon kòlèg. Sa ka gen ladan:

- Rèl, joure ak ti non jwèt ki ofansan.
- Menas, imilyasyon ak kritik egzajere, menm si se nan yon ton blag.
- Yo ba ou objektif ki enposib pou atenn oubyen yo fè espere yo izole w de rèss ekip la.
- Lè yo sabote oswa antrave travay ou entansyonèlman.

Menm san vyolans fizik, entimidasyon ka afekte sante mantal ou, estim pwòp tèt ou ak byennèt ou, ou pa ta dwe tolere li.

Kisa asèlman seksyèl la ye?

Se nenpòt konpòtman seksyèl ou **pa aksepte oswa ou pa otorize**, kèlkeswa sèks ou, laj ou, oswa pozisyon ou. Sa ka rive nan plizyè fason:

- Touche, akolad, oswa nenpòt kontak fizik san pèmasyon ou.
- Kòmantè oswa blag san gou sou kò ou, rad ou, oswa aparans ou.
- Envitasyon pèsistan pou soti, menm apre ou fin di “non”.
- Chantaj pou jwenn avantaj nan travay an echanj pou favè seksyèl.

Kisa m dwe fè?

Si ou ap sibi oswa ou temwen asèlman, si sa posib epi si w an sekirite, denonse sa ki te pase a: ekri dat, lè, kote ak non moun ki te temwen ensidan an. Gade tout mesaj ak imèl yo.

Ou kab denonse zak sa yo andedan konpayi an menm (nan Resous Imèn oubyen atravè kanal denonsyasyon yo), oubyen ou ka chèche èd nan sendika a oubyen Tribinal Travay.

CHACHE KONNEN PLIS

Pou plis enfòmasyon, jwenn aksede a ti liv ki soti nan Ministè Piblik Travay la (MPT) nan:

6.3 Travay menm jan ak esklavaj

Travay esklav modèn se yon krim epi se youn nan vyolasyon dwa moun ki pi grav yo. Malerezman, li rete yon reyalye nan Brezil epi li afekte plizyè milye moun, tankou imigran yo.

Lalwa nan Brezil konsidere ke gen travay esklav lè omwen youn nan kat sitiyasyon sa yo rive.

Kondisyon degrade

Lè yo fòse w viv oswa travay nan yon kote ki mete sante w, sekirite w ak diyite w an danje. Pa egzanp:

- Pa gen aksè a yon twalèt, dlo pwòp, oswa manje adekwa.
- Dòmi nan espas ki genyen plis moun ke kantite li ta dwe genyen an, sal e ki pa an sekirite.
- Travay san okenn ekipman pwoteksyon nan aktivite danjere.

Jounen travay long ki fatigan

Lè yo fòse w travay plis pase limit legal la epi ou pa gen tan pou repoze mantalman ak fizikman. Sa gen ladan l travay plis pase 12 oswa menm 14 èdtan pa jou san ase poz oswa konje pou rekipere w.

Esklavaj pou dèt

Rete nan yon travay poutèt yon dèt ou genyen anvè patwon an. Dèt sa a anjeneral ilegal epi li lye ak lajan yo di ou ap peye pou lojman, manje, transpò, oswa menm zouti travay ki abizif.

Travay fòse

Yo anpeche w kite travay la, menm si ou vle kite l. Pou fè sa, anplwayè a ka itilize plizyè taktik, tankou:

- Vyolans fizik oswa menas kont ou menm oswa fanmi ou.
- Kenbe dokiman pèsònèl ou, tankou paspò oswa CRNM.
- Menas pou di yo ap denonse w bay lapolis oswa bay otorite imigrasyon yo.

Menm si ou pa bloke deyò epi ou gen libète pou kite espas travay la, sitiyasyon an ka toujou konsidere kòm travay esklav si kondisyon yo vyole diyite ou.

Si w nan sitiyasyon sa a oubyen si w konnen yon moun ki nan sitiyasyon sa a, mande èd. **Denonsyasyon an ap fèt an sekirite epi san ou pa bezwen devwale non ou.**

- **Par Internet:** Vous pouvez dénoncer via le **système Ipê:**

- **Pa telefòn: Rele nimewo 100** gratis. Se yon sèvis 24 sou 24 pou denonse vyolasyon dwa moun.

CHACHE KONNEN PLIS

Pou aprann plis sou kijan pou idantifye epi pwoteje tèt ou kont travay esklav, aksede a gid konplè gouvènman an nan:

ENPÒTAN

Si yo sove w anba yon sitiyasyon travay esklav, lalwa nan Brezil garanti pwoteksyon w, menm si w nan yon sitiyasyon imigratwa iregilye.

Dwa ki pi enpòtan ou genyen an se **regilarize sitiyasyon ou nan Brezil**. Ou ka aplike pou yon pèmi rezidans pou rezon imanitè, menm si dokiman ou yo ekspire oswa ou pat janm anrejistre nan peyi a.

Anplis de sa, ou dwe resevwa tout dwa travay ou yo, tankou:

- **Tout peman an reta yo** (salè, vakans, 13yèm salè ak FGTS).
- **Amann an lajan kach** pou soufrans ak vyolasyon dwa w yo (domaj moral).
- **Siyen kanè travay** ou, konte apati jou ou te kòmanse travay la.

6.4 Travay timoun

Nan Brezil, lalwa pwoteje timoun ak adolesan pou yo ka etidye, jwe, epi devlope yon fason ki an sante. Se poutèt sa, travay timoun—ki ka nenpòt aktivite ekonomik oswa siviv, peye oswa pa peye — entèdi.

Limit laj lalwa defini yo se:

- **Jiska 13 lane:** nenpòt kalite travay entèdi nan laj sa a.
- **Soti nan 14 rive nan 15 lane:** Li sèlman otorize pou travay kòm yon Jèn Apranti, avèk yon kontra espesyal ki garanti dwa, mwens lè travay ak kontinyasyon etid yo.
- **Soti nan 16 rive nan 17 an:** Travay otorize, avèk yon kontra travay fòmèl, men avèk restriksyon. Travay lan-nwit (soti 10è diswa pou rive 5è dimaten) oswa nan aktivite ki danjere oswa ki nwis sante entèdi.

Travay timoun ka rive nan plizyè kote. Menm lè li fèt lakay oswa akòz nesosite, li rete ilegal. Lejislasyon an gen yon ansanm mezi pou sipòte fanmi ki nan sitiyasyon vilnerab, pou timoun yo pa oblije travay (gade seksyon 7.5).

Ki jan pou denonse?

Si ou vin okouran de yon sitiyasyon ki gen rapò ak travay timoun, denonse li an **tout sekirite epi de fason anonim**.

- **Pa telefòn:** Rele nan nimewo 100 gratis. Ou ka fè apèl la nan nenpòt telefòn.

- **Pa intènèt:** denonse nan Sistèm Ipê a:

CHACHE KONNEN PLIS

Pou plis enfòmasyon, aksede a gid ofisyèl gouvènman an sou travay timoun nan:

ENPÒTAN

Ede nan kay la se pa travay timoun pa dwe fè. Timoun ak adolesan ka patisipe nan kèk travay nan kay la, depi yo fè l san danje, depi se travay ki lejè, anba sipèvizyon, epi san li pa entèfere nan etid, lwazi, ak tan repo timoun yo.

6.5 Trafik moun ak trafik migran

Pandan w ap chèche yon pi bon lavi, ou ka rankontre rezo kriminel k ap soti pou detounen rèv ou yo. Se pou-tèt sa, li enpòtan pou konprann epi rive diferansye de sitiasyon danjere: trafik moun ak trafik migran.

Kisa trafik moun nan ye?

Sa rive lè yon moun, itilize twonpri, menas, fòs, oswa abize vilnerabilite ou, pran ou oswa kenbe ou yon kote pou eksplwate ou. Se yon krim (Lwa No 13,344/2016) epi yon vyolasyon grav dwa moun.

Trafik moun ka egziste sou plizyè fòm, tankou:

- Travay nan kondisyon ki sanble ak esklavaj.
- Esklavaj domestik.
- Retire ògàn ilegalman.
- Maryaj fòse.
- Adopsyon ilegal.

Menm si okòmansman ou te dakò ak vwayaj la oswa pwopozisyon an, si nan nenpòt ki moman yo ta itilize manti, menas, vyolans, oswa abi konfyans ou pou kontwole epi eksplwate ou, **sa toujou se trafik moun.**

Antanke viktim, **ou pa p resevwa okenn pinisyon.** Okontrè, ou gen dwa pou benefisye:

- Sipò ak pwoteksyon gouvènman an.
- Asistans sante ak sikolojik.
- Fè demad otorizasyon rezidans pèmanan nan Brezil, menm san dokiman

CHACHE KONNEN PLIS

Pou aprann plis bagay sou risk trafik moun ak kijan pou pwoteje tèt ou, aksede a ti liv OIM lan:

E konsènan trafik imigran?

Kontrèman ak trafik moun, trafik imigran rive lè yon moun fè w peye lajan pou ede w antre nan yon lòt peyi **ilegalman**. Moun k ap òganize travèse sa a rele yon koyòt.

Objektif la, nan ka sa a, se tou senpleman transpò, pa eksplwatasyon. Sepandan, travèse a ka gen ladan l gwo risk, tankou abandone ou sou wout la, vyolans, move tretman, ak chantaj (fòse yo peye plis pase sa nou te konbine a).

Dapre lalwa nan Brezil, moun ki komèt krim nan se moun ki òganize oswa ki fè transpò ilegal la, **se p ap janm imigran an.**

Si ou te viktim abi oswa vyolans pandan travèse a oswa ou konnen yon moun ki an danje, denonse sa an **tout sekirite epi ou pa bezwen bay non ou lè w rele nan nimewo100.**

Ki kote pou jwenn èd: sèvis piblik ak rezo sipò

7. Ki kote pou jwenn èd: sèvis piblik ak rezo sipò

Nan Brezil, ou gen dwa sèvi ak itilize sèvis piblik yo, kèlkeswa nasyonalite w oswa sitiyasyon imigratwa w. Domèn esansyèl yo tankou sante, edikasyon, asistans sosyal, ak aksè a lajistis.

Anplis asistans gouvènman an ofri a, ou ka konte tou sou sipò anpil òganizasyon nan sosyete sivil ki bay popilasyon imigran an oryantasyon ak asistans dirèk. Nan anpil kote, w ap jwenn ekip ki prepare pou akeyi moun ki gen diferan nasyonalite, ki gen ladan enfòmasyon nan lòt lang.

Nan seksyon sa a, n ap montre w prensipal fason pou w jwenn sipò ou bezwen an, kit se pou rezoud yon pwoblèm, poze yon kesyon, oswa pwoteje dwa w yo.

7.1 Sèvis espesyalize pou imigran yo

Nan plizyè vil ak eta nan Brezil, gen espas piblik ki fèt espesyalman pou akeyi ak gide imigran yo. Espas sa yo ofri yon varyete sèvis, pou fasilite aksè a enfòmasyon sou sante, travay, edikasyon ak dwa.

Nan São Paulo

- **Sant Referans ak Sèvis pou Imigran yo (CRAI):** Sa a se yon sèvis mèri vil São Paulo a ki ofri sipò dirèk, disponib nan plizyè lang. La, ou ka resevwa:
 - Oryantasyon sou dokimantasyon, dwa ak lwa yo.
 - Sipò nan men travayè sosyal ak sikològ.
 - Referans a lòt sèvis, tankou sante ak travay.
 - Enfòmasyon sou kou pòtigè yo. CRAI genyen inite mobil tou. **Cache konnen plis nan:**

- **Sant Entegrasyon Sitwayènte (CIC) pou Imigran yo:** Sa a se yon sèvis Gouvènman Eta São Paulo a ki ofri tou yon estrikti sipò konplè, avèk:
 - Sipò legal ak sikososyal.
 - Kou ak atelye pou kalifikasyon pwofesyonèl.
 - Oryantasyon jeneral sou dwa ou yo nan Brezil.

Lòt sèvis piblik

Gen lòt sèvis piblik tou ki ouvè pou sèvi w, tankou **Sant Referans Asistans Sosyal(CRAS) – gade seksyon 7.5 –**, **Sant Sitwayènte Fanm yo (CCM) ak Sant SipòTravay ak Antreprenarya (CATE).**

Non ak sèvis yo ka varye de yon vil a yon lòt. Kontakte lameri oswa sant sipò lokal yo pou w konnen ki sèvis ki disponib nan zòn ou an.

7.2 Jistis ak defans dwa ou yo

Nenpòt moun, menm moun ki gen yon sitiyaasyon imigrasyon iregelye, genyen aksè lajistis – sa aplike pou nenpòt vyolasyon dwa.

Si ou pa gen mwayen pou peye yon avoka oswa depans legal yo, ou ka chèche **asistans legal gratis**. Premsipal fason pou jwenn èd sa a se atravè **Biwo Defansè Piblik** la, yon enstitisyon ki bay avoka pou defann dwa popilasyon ki gen ti mwayen.

Nan Brezil, gen de kalite Biwo Defansè Piblik.

1. Biwo Defansè Piblik Federal la (DPU)

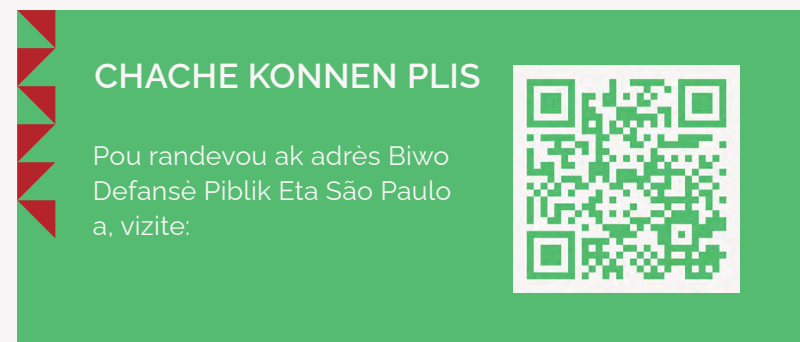
Li aji nan ka ki gen rapò ak òga'n federal yo. Ou ka kontakte DPU a pou kesyon tankou:

- Dwa travay.
- Migrasyon (tankou refij ak rezidans).
- Benefis INSS (tankou retrèt oswa asistans).
- Vyolasyon dwa moun.

2. Biwo Defansè Piblik Eta a (DPE)

Li travay sou pwoblèm chak jou ki gen rapò ak domèn Leta a. Kontakte DPE pou ka kesyon tankou:

- Dwa fanmi (pansyon alimantè, divòs, gad timoun).
- Dwa pou lojman ak pwoblèm lwe kay
- Vyolans domestik.
- Aksè sèvis sante ak edikasyon.
- Dokiman sivil.

Ministè Piblik Travay (MPT)

MPT a se yon òganizasyon endepandan ki defann dwa kolektif travayè yo. Ou ka kontakte li nan sitiyasyon tankou:

- Travay ki sanble ak esklavaj.
- Travay timoun.
- Asèlman moral oswa seksyèl ki rive nan travay.
- Diskriminasyon nan espas kote ou ap travay la.
- Mank ekipman sekirite.

Ministè Piblik Travay la (MPT) pap avoka pèsònèl ou nan ka a nan tribinal, men li gen otorite pou mennen ankèt sou konpayi an, pouswiv li nan tribinal, epi mande pou yo korije iregilarite yo. Denonsyasyon an sekirize, ou ka fè l nan fason **anonim**, epi ou pa bezwen se brezilyen pou depoze yon plent.

CHACHE KONNEN PLIS

Pou plis enfòmasyon epi pou depoze yon plent, vizite:

Òganizasyon sosyete sivil la

Gen anpil òganizasyon ak pwojè sosyal ki ofri asistans gratis, epi plizyè ladan yo espesyalize nan ede imigran ak refijye yo.

Nan kote sa yo, ou ka jwenn:

- Asistans jiridik gratis.
- Gid sou dokimantasyon ak dwa.
- Sipò sosyal ak sikolojik.

Chèche konnen ki òganizasyon ki bay sipò ki egziste nan vil ou a. Yo se yon rezo pwoteksyon ak solidarite enpòtan.

7.3 Edikasyon

Nan Brezil, edukasyon nan lekòl piblik yo gratis e lalwa garanti li pou tout moun.

Si ou gen timoun ki gen laj pou al lekòl, yo gen dwa enskri nan sistèm lekòl piblik la. Mank dokiman brezilyen oswa dokiman peyi orijin pa ka anpeche enskripsyon an. Lekòl la gen obligasyon pou jwenn yon solisyon pou asire l timoun nan ka etidye.

- **Soti 4 pou rive 17 lane:** Li **obligatwa** pou tout timoun ak adolesan nan gwoup laj sa a enskri lekòl. Sa a se dwa timoun yo ak devwa fanmi yo, ki ka reponn devan otorite konsène si sa pa fèt.
- **Soti 0 pou rive 3 lane:** Timoun piti yo gen dwa jwenn yon plas nan gadri minisipal yo (CEI). Enskripsyon pa obligatwa, epi paske gen anpil demann, ka gen yon lis datant.

Si ou pat fini etid ou yo, sonje ou ka konte sou **Edikasyon pou Jèn ak Adilt (EJA)**, ki ofri kou pou moun ki vle fini etid primè oswa segondè yo.

CHACHE KONNEN PLIS

Pou aprann plis sou edikasyon nan Brezil, vizite gid chemen lekòl brezilyen ak nou tout se migran yo:

7.4 Sante

Aksè a swen sante garanti pa **Sistèm Sante Inifye a (SUS)** ki ofri swen gratis nan tout Brezil.

UBS (centre de santé)

UBS (sant sante)

Premye kote ou ta dwe chèche swen sante se yon **Inite Sante Debaz (UBS)**, ke yo rele tou yon sant sante. La a, ou ka satisfè pifò bezwen ou yo, tankou:

- Konsiltasyon medikal woutin.
- Vaksinasyon pou timoun ak granmoun.

- Akonpayman fanm ansent (prenatal) ak tibebe yo.
- Tretman pou maladi kwonik tankou tansyon wo ak dyabèt.

Fè **kat SUS** ou a nan UBS a. Ak li, li pi fasil pou pran randevou ak fè egzamen epijwenn medikaman gratis.

Kijan pou jwenn sèvis sa ?

Ale nan UBS ki pi pre a avèk yon pyès idantite ak yon bòdro rezidans. Pou pwosedi ki pi konplèks, prezante CRNM ou a oswa pwotokòl refij ou a. Si ou bezwen yon espesyalis, doktè jeneralis nan UBS la ap ba ou yon **referans**.

Ou te malad akòz travay ou?

Genyen tou **Sant Referans Sante Okipasyonèl (CEREST)**. Inite espesyalize sa yo trete maladi ak aksidan ki gen rapò ak travay (tankou blesi ki soti nan travay repetitif, kontak ak sibstans toksik, oswa menm asèlman). Sèvis yo disponib pou tout moun, kit yo anplwaye ofisyèlman kit yo pa anplwaye ofisyèlman.

ENPÒTAN

Nan sitiyasyon grav yo, ale lopital, nan sal dijans, oubyen nan **Inite Swen Ijans (UPA)**. Si ou bezwen yon anbilans, rele **SAMU (rele 192)**. Swen **ijans** se yon dwa pou tout moun epi y ap ba ou yo kèlkeswa sitiyasyon imigratwa ou.

Gid Nou tout se imigran an gen plis enfòmasyon:

7.5 Asistans sosyal

Asistans sosyal se yon rezo sipò gouvènman an pou pwo-teje moun ak fanmi k ap fè fas ak difikilte finansye oswa vyolasyon dwa. **Se dwa ou antanke imigran pou ou gen aksè a asistans sa a.**

CRAS: premye kontak la

Pòt antre prensipal la se **Sant Referans Asistans Sosyal (CRAS)**, ki prezan nan prèske tout katye yo. La a, gen yon ekip ki pare pou:

- Oryante ou sou benefis sosyal yo, tankou **Bolsa Família**, epi ede ou enskri nan **Rejis Inik la (CadÚnico)**, ki ba ou aksè anpil ladan yo.
- Ofri sèvis ekout ak siveyans pou fanmi ou.
- Refere w bay lòt sèvis piblik, tankou sante, lojman ak edikasyon.

Pou enskri ak CadÚnico, anjeneral ou bezwen prezante CRNM ou oswa pwotokòl aplikasyon refijye ou, ansanm ak bòdwo rezidans ou.

CREAS: ka ki pi grav ak ijan yo

Pou sitiyasyon ki pi grav, tankou vyolans, abandon oswa pou moun k ap viv nan lari, gen **Sant Referans Espesyalize (Creas)**, ki ofri swen ki pi espesifik ak ijans.

CHACHE KONNEN PLIS

Pou plis enfòmasyon, vizite gid Nou tout se migran oubyen sitwèb Sekretarya Asistans ak **Devlopman Sosyal** la (vil São Paulo) a:

Ekip sèvis sosyal yo dwe akeyi w avèk **respè** epi chèche solisyon pou ede w, menm si ou pa gen tout dokiman w yo.

7.6 Pwoteksyon kont vyolans ki baze sou sèks

Nan Brezil, vyolans kont fanm se yon krim. Okenn fanm pa ta dwe sibi abi fizik, sikolojik, oswa seksyèl, oswa kite lòt moun kontwole byen li ak lajan li. Ou gen dwa pou w viv yon lavi an sekirite san pè, ni anndan kay la ni deyò.

Dwa ou pou pwoteksyon pa depann de sitiyasyon imigratwa ou. Denonse vyolans pap fè ou mal. Okontrè: lalwa a kanpe bò kote w. Nan kèk ka, li posib pou w aplike pou pèmi rezidans pou rezon imanité.

Kijan pou mande èd?

- **Rele 180 (Santral Sèvis pou Fanm):** Sa a se liy asistans prensipal la. **Apèl la gratis, konfidansyèl** (ou pa bezwen bay non w), epi li fonksyone 24 sou 24, nan tout Brezil.
- **Nan São Paulo:** ou kapab **rele 156** tou pou chèche oryantasyon ak sèvis nan men meri a.

Ki lòt kote pou jwenn sipò?

Gen kote espesyalize ki ofriabri, sipò sikolojik, oryantasyon jiridik epi, nan ka risk,abri an sekirite:

- **Komisarya Lapolis Espesyalize pou Fanm (Deam)**
- **Kay Fanm Brezilyèn yo (CMB)**
- **Sant Referans pou Fanm yo**
- **CRAS, CREAS ak Biwo Defansè Piblik yo**

CHACHE KONNEN PLIS

Pou plis enfòmasyon, jwenn aksè a Gid pou Prevansyon Vyolans Domestik kont Fanm Imigran yo, prepare pa Biwo Pwokirè Piblik Distri Federal la nan:

7.7 Kontak itil

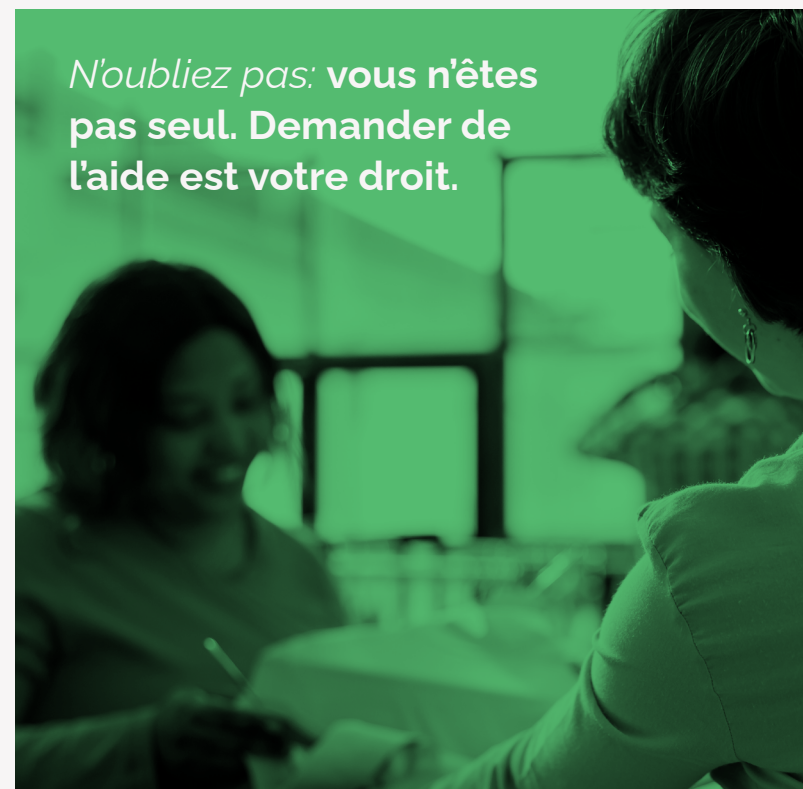
Konnen ki kote pou chèche èd fè tout diferans lan lè ou gen dout oswa difikilte. Nan plizyè vil nan Brezil, jan nou te wè nan tout gid sa a, gen enstitisyon piblik ak òganizasyon sosyal ki pare pou ede ou.

Nan kote sa yo, ou ka jwenn konsèy jiridik, sipò sikolojik, kou, ak referans pou sèvis sante ak sèvis pou jwenn travay, souvan gratis.

Pou fasilite rechèch ou yo, Mèri vil São Paulo a konpile yon lis konplè **kontak ou ka fè konfyans** ki bay imigran yo sipò nan:

N'oubliez pas: vous n'êtes pas seul. Demander de l'aide est votre droit.

Organização
Internacional
do Trabalho

OIM
ONU MIGRAÇÃO

CIDADE DE
SÃO PAULO
DIREITOS HUMANOS
E CIDADANIA

CIDADE DE
SÃO PAULO

